

Het mediasysteem in Hongarije

De ervaringen van journalisten met het Hongaarse mediabeleid.

Lizzy Vermesi

384657

lizzyvermesi@hotmail.com

Begeleider: Dr. Chris Aalberts

Tweede lezer: Dr. Jiska Engelbert

Master Media Studies (Media & Journalistiek)

Erasmus School of History, Culture and Communication

Erasmus University Rotterdam

Master thesis

26 juni 2015

Abstract

Keywords: Journalistiek – Journalisten – Hongarije – Orbán – Fidesz – Media Systemen – Mediabeleid - Kwalitatieve Interviews – Gefundeerde Theoriebenadering – Censuur – Zelfcensuur – Staatsinvloed – Staatsadvertenties – Media Autoriteit.

Sinds 2010 is Viktor Orbán aangetreden als premier van Hongarije. Zijn doel was om schoon schip te maken met de economische wanprestaties die de communisten en socialisten in het land hadden achtergelaten. Het beleid van Orbán, van de partij Fidesz, wordt echter vandaag de dag niet door iedereen omarmd. Zo is er discussie ontstaan over de vraag in hoeverre zijn beleid wel in lijn ligt met de Europese Unie, waar Hongarije sinds 2004 lid van is. Daarnaast is er kritiek op de manier waarop Orbán omgaat met het medialandschap. Volgens diverse rapporten wordt mediadiversiteit niet bevorderd en probeert Orbán de media zoveel mogelijk te controleren. In dit onderzoek is gekeken naar de manier waarop Hongaarse journalisten omgaan met het mediabeleid en hoe dit zich vertaalt naar de uitvoering van hun professie, door middel van kwalitatieve diepte-interviews. Het doel van dit onderzoek was om de ervaringen van de journalisten te achterhalen op het gebied van het mediasysteem en het mediabeleid in Hongarije. Daarnaast is gekeken in hoeverre er sprake is van (zelf)censuur. Er kan geconcludeerd worden dat er verschillende veranderingen hebben plaatsgevonden in het medialandschap die van invloed zijn op de journalistiek in Hongarije. De regering heeft een prominentere rol gekregen in de media. Zo oefent deze direct en indirect invloed uit op de media, waarbij vooral kritische media en oppositiemedia financieel worden benadeeld. Al met al resulteert dit in zelfcensuur in Hongarije. Journalisten besluiten zichzelf te censureren, om eventuele consequenties vanuit de regering te minimaliseren.

Voorwoord

Het was bij de aanvang van mijn masterjaar al duidelijk waar ik mijn onderzoek over wilde schrijven. Mede vanwege mijn Hongaarse achtergrond heb ik altijd al interesse gehad in het Hongaarse medialandschap en was dit dan ook de uitgelezen kans om mij hier verder in te verdiepen. Naast het volledige onderzoek heb ik het bezoek aan, de door mij deels onbekende stad Boedapest, als zeer leerzaam ervaren en heb ik op de meeste prachtige locaties mijn interviews mogen afnemen.

Met dank aan mijn begeleider, Chris Aalberts, voor de prettige begeleiding. Daarnaast bedank ik de journalisten die hebben meegewerkt aan mijn onderzoek voor hun gastvrijheid en de openheid die zij hebben gegeven over het toch wel controversiële onderwerp van mijn scriptie.

Lizzy Vermesi

Rotterdam, juni 2015

Inhoudsopgave

1 Inleiding	p 6
1.1 Aanleiding	p 6
1.2 Onderzoeksvraag	p 7
1.3 Wetenschappelijke relevantie	p 7
1.4 Maatschappelijke relevantie	p 8
1.5 Inhoud thesis	p 9
2 Hongarije, Media & Orbán	p 10
2.1 Het Hongaarse rijk	p 10
2.2 Het communisme	p 11
2.3 De democratie	p 12
2.4 Fidesz	p 13
2.5 Cultuur en samenleving	p 14
2.6 Samenvatting	p 15
3 Theoretisch kader	p 16
3.1 Media en beleid	p 16
3.2 Mediasystemen in Europa	p 19
3.3 Het mediasysteem in Hongarije	p 21
3.4 Verschuivingen in mediasystemen	p 23
3.5 Postcommunistische mediasystemen	p 26
3.6 Media en censuur	p 28
3.7 Conclusie	p 34
4 Methode	p 36
4.1 Gefundeerde theoriebenadering	p 36
4.2 Data-analyse	p 37
4.3 Kwalitatieve interviews	p 37
4.4 Thema's	p 38
4.5 Respondenten	p 39
5 Resultaten	p 41
5.1 De context	p 41
5.2 Perspectieven op journalistiek	p 44

5.3 Het aantreden van Orbán	p 48
5.4 Politiek in de media	p 51
5.5 Gevolgen voor de journalistiek	p 62
5.6 Conclusie	p 68
6 Conclusie	p 69
6.1 Resultaten	p 69
6.2 Discussie	p 72
6.3 Beperkingen en vervolgonderzoek	p 75
Literatuurlijst	p 76

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Hongarije kent een rijke geschiedenis waarin vaak is gevochten voor vrijheid. De Hongaarse opstand in het najaar van 1956 betekende een enorme omslag in de communistische wereld, maar ook daarbuiten. Voor het eerst kwam een bevolking in opstand tegen het communistische regime. Een enorm aantal Hongaren sloeg op de vlucht en ook Nederland nam duizenden vluchtelingen uit Hongarije op (Sebestyen, 2006). Desondanks wist het communistische regime stand te houden. Totdat Hongarije op 23 augustus 1989 de grenzen wist te openen met Oostenrijk en de val van de Berlijnse muur enkele maanden later een feit was. In 1990 kwam de eerste niet-communistische regering aan de macht. Daarop volgden verschillende, democratisch verkozen regeringen. De periode 2002-2010 waarin de socialisten aan de macht waren, werd onder andere gekenmerkt door politieke en financieel-economische wanprestaties, de schendingen van mensen- en burgerrechten en corruptieschandalen (Marácz, 2013). Zo bleek de nieuwe premier voormalig Sovjet-spion te zijn geweest. Dit was een schrok voor de Hongaarse bevolking. De daaropvolgende premier, Gyurcsány, was wederom geen succes voor Hongarije, nadat in 2006 bleek dat hij macro-economische statistieken had vervalst om de verkiezingen te kunnen winnen. Zijn positie werd pas echt onhoudbaar toen hij openlijk toenadering zocht tot Poetin, in verband met plannen voor een Russische gaspijplijnverbinding. In 2010 werd hij uiteindelijk genoodzaakt zijn taak over te dragen, toen Fidesz de verkiezingen won.

Sinds 2010 is Viktor Orbán, van de partij Fidesz, premier van Hongarije. In 2014 is hij herkozen en betekent dit zijn tweede termijn. Zijn belofte was om schoon schip te maken met de wanprestaties van de eerdere regeringen, door middel van ingrijpende hervormingen. Al snel werd onder zijn leiding de Hongaarse grondwet veranderd, waarbij bijna 400 nieuwe wetten zijn aangenomen (Marácz, 2013). De Europese Commissie, de Raad van Europa en het Europees Parlement zijn bezorgd over de ontwikkelingen in Hongarije en de mogelijke inperking van de democratie, de rechtstaat en de mensenrechten in het land. Ook het hernieuwde mediabeleid van Orbán kan volgens het Europees Parlement grote gevolgen hebben voor de persvrijheid, pluriformiteit en onafhankelijkheid van journalisten in Hongarije (Coevert, 2012, 17 januari). Zo heeft Orbán in 2011 een mediawaakhond in het leven geroepen die wordt bestuurd door partijgenoten, de media-autoriteit. Dit orgaan controleert de Hongaarse media en legt hoge boetes op wanneer er volgens Fidesz niet 'objectief' bericht wordt (Van der Kloor, 2011, 6 januari). Waar Nederland volgens de World Press Freedom Index (dat de mate van persvrijheid meet) op de tweede plaats staat, moet Hongarije genoegen nemen met een 64^e plek. Ook nog eens zeven plaatsen lager dan het

voorgaande jaar (World Press Freedom Index, 2014). Volgens critici begint het nationalistische bewind van Fidesz steeds meer op dat van Rusland te lijken, onder leiding van Poetin. Niet alleen vanuit Europa, ook in Hongarije lijkt het aantal tegenhangers van Orbán steeds groter te worden. Die zich tot op heden al meerdere malen hebben verenigd tijdens grote protesten in Boedapest (Hunin, 2014, 19 november).

Het is de vraag wat Orbán's mediabeleid teweeg brengt bij journalisten en hoe zij in de praktijk met dit beleid omgaan. Volgens Deuze (2005) is de journalistiek in de twintigste eeuw gaan professionaliseren. Er ontstond een bepaalde, gedeelde ideologie in de manier waarop journalisten met hun professie omgaan. Toch is volgens Weaver & Willnat (2002) deze ideologie niet voor alle journalisten wereldwijd hetzelfde en zijn er nog veel verschillen wat betreft professionele normen en waarden die journalisten hebben. Wat de professionalisering van de journalistiek voornamelijk kenmerkt, zijn enkele kernwaarden waarover consensus lijkt te bestaan zoals objectiviteit, neutraliteit, geloofwaardigheid, vrijheid en onafhankelijkheid (Deuze, 2008). Wanneer er controle is vanuit bijvoorbeeld de politiek, kunnen deze waarden in het geding komen. Er wordt daarom voor dit onderzoek op zoek gegaan naar ervaringen, meningen en perspectieven van journalisten met betrekking tot hun professie en met betrekking tot het mediabeleid.

1.2 Onderzoeksvraag

Sinds Orbán is aangetreden in 2010 zijn er steeds meer (negatieve) berichten in de media verschenen over zijn bewind. Het is daarom interessant om te onderzoeken hoe de Hongaarse politiek en het mediabeleid zijn vormgegeven en hoe dit wordt ontvangen door journalisten. Voor dit onderzoek staat daarom de volgende onderzoeksvraag centraal:

Hoe wordt het Hongaarse mediabeleid ervaren door journalisten en hoe vertaalt dit zich in het uitvoeren van hun professie?

1.3 Wetenschappelijke relevantie

De Hongaarse politiek komt steeds meer onder vuur te liggen. Tegelijkertijd blijkt er een grote leemte te zijn met betrekking tot wetenschappelijk onderzoek over deze Hongaarse politiek. De politieke geschiedenis van Hongarije is in het verleden meerdere malen onderzocht (Ekiert & Kubik, 1998; Körösenyi, 1999; Enyedi & Tóka, 2007 etc.), echter houdt deze kennis op vanaf het moment dat Orbán daadwerkelijk premier is geworden van Hongarije. Er is vergelijkbaar onderzoek gedaan naar bijvoorbeeld censuur in landen als Rusland of China (Azhgikhina, 2008; Rosen, 2010 etc.), echter ontbreekt een dergelijke studie als het gaat om Hongarije en de manier waarop zij haar mediabeleid heeft ingericht en

welke gevolgen dat heeft voor de journalistiek. Door de geringe aanwezige wetenschappelijke kennis over dit onderwerp, is het relevant om dit aspect te onderzoeken.

1.4 Maatschappelijke relevantie

Er is een maatschappelijke discussie gaande over de Hongaarse politiek. Vooral omdat Hongarije lid is van de Europese Unie, maar tegelijkertijd de Europese regelgeving lijkt te overtreden. De vraag is in hoeverre de Europese Unie het beleid van Orbán blijft accepteren of dat er daadwerkelijk sancties zullen volgen en wat de gevolgen daarvan zullen zijn. In de praktijk is het de vraag wat een dergelijk beleid doet met journalisten en met de manier waarop zij hun professie kunnen uitoefenen. Persvrijheid is, zoals dat meegegeven wordt in de Nederlandse cultuur en in andere democratische landen, een groot goed. Zo geldt volgens Freedom House (2015a) dat de pers in Nederland geheel vrij is, in tegenstelling tot Hongarije waar de pers gedeeltelijk vrij is. Het mediabeleid is in Hongarije aan het veranderen, de vraag is in hoeverre dit mediabeleid veranderingen teweegbrengt in de manier waarop journalisten hun professie kunnen uitoefenen. Hongarije is een democratie en is dus ook lid van de Europese Unie. Het zou daarom kwalijk zijn wanneer journalisten niet meer vrijuit kunnen spreken of schrijven en er beperkingen worden opgelegd vanuit de overheid.

In het rapport van de Commissie van Mensenrechten (International Federation of Journalists, 2014, 16 december) wordt gesteld dat er weinig mediavrijheid is in Hongarije en dat mediawetgeving aangepast dient te worden. Volgens het rapport hebben de volgende punten een impact op journalisten die in Hongarije werkzaam zijn:

- De media-autoriteit legt sancties op wanneer niet 'objectief' wordt bericht, deze sancties variëren van een geldboete tot een schorsing. Deze wet is streng bekritiseerd door de Europese Unie.
- De mediaraad en de media-autoriteit, die media reguleren, lijken onder politieke invloed en controle te staan. De instanties worden namelijk geleid door partijleden en zijn ondersteund door de regeringspartij.
- Bronbescherming is alleen in de wet vastgesteld voor journalisten die formeel in dienst zijn en niet voor freelance-journalisten. Dit is dus niet in gelijke mate van toepassing op alle journalisten.
- Media zijn verplicht zich te registreren voordat zij geautoriseerd kunnen worden, dit is in strijd met de Rechten van de Mens bepaald door het Europees Hof.
- De concentratie van mediaeigendom leidt tot een markt waarbij de regering en slechts enkele machthebbers veel invloed hebben op de media.

- De belasting op reclame-inkomsten beperken media om vrij te opereren, wat de diversiteit van de media in gevaar brengt.
- Laster wordt beschouwd als een misdaad. Dit betekent dat er gevangenisstraf opgelegd kan worden aan journalisten wanneer zij 'onwaarheden' publiceren. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld in Nederland waar hooguit een geldboete opgelegd kan worden. Dit is een beperking voor onderzoeksjournalistiek in Hongarije (International Federation of Journalists, 2014, 16 december)

Volgens dit rapport zijn er dus ontwikkelingen gaande die de journalistiek in Hongarije beperken. Tegelijkertijd zijn er in deze discussie ook standpunten waarin wordt gesteld dat het allemaal niet zo erg is gesteld met Hongarije en dat Orbán's beleid niet tegen de Europese regelgeving in gaat of in ieder geval de regels niet overtreedt. Volgens Marác (2013) kan ondanks alle kritiek over de vernieuwde grondwet niet beweerd worden dat deze anti-Europees is en is het beleid van Orbán eerder een hybride compilatie van Europese- en Hongaarse standpunten. De banden tussen Orbán en de Europese Unie zijn wellicht moeizaam, toch kan tot op heden door geen enkele EU-instantie hard gemaakt worden dat Hongarije langzaam verandert in een dictatuur (Marác, 2013).

1.5 Inhoud thesis

In dit onderzoek wordt allereerst een beeld geschetst van de algehele context en wat belangrijke ontwikkelingen zijn geweest in Hongarije. In het theoretisch kader wordt nader ingegaan op wat mediabeleid precies inhoudt en hoe beleid wordt ontwikkeld. Vervolgens wordt weergegeven waar de pijlers van een mediasysteem volgens Hallin & Mancini (2004) uit bestaan en waar Hongarije geplaatst kan worden. Vervolgens wordt nader ingegaan op hoe journalistiek functioneert bij censuur en wat de kenmerken daarvan zijn, waarbij voorbeelden worden gegeven van de journalistiek in landen als Rusland en China. In het methodehoofdstuk wordt nader ingegaan op de keuze voor kwalitatieve interviews, de thema's, de respondenten en de data-analyse. Het resultatenhoofdstuk geeft vervolgens de belangrijkste thema's weer die naar voren zijn gekomen uit de interviews, ondersteund door citaten. In de conclusie wordt een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag, waarbij een koppeling wordt gemaakt naar de theorie en er vervolgens suggesties worden gedaan voor eventueel vervolgonderzoek.

2 Hongarije, media en Orbán

In dit hoofdstuk wordt de Hongaarse context op basis van enkele belangrijke gebeurtenissen beknopt weergegeven. Om de context van het mediabeleid van Orbán en de ervaringen van Hongaarse journalisten beter te kunnen begrijpen, is het van belang om essentiële gebeurtenissen in een historisch kader te kunnen plaatsen. Naast deze historische context wordt tevens kort weergegeven waar de Hongaarse cultuur en samenleving zich door kenmerken. Er wordt daarnaast een nadruk gelegd op het nationalisme, waar de Hongaarse cultuur in het algemeen een grote waarde aan hecht en wat ook in het beleid van Orbán sterk terug te vinden is.

2.1 Het Hongaarse rijk

Hongarije is een van de oudste landen van Europa. In 1996 vierde de Hongaarse staat zijn duizendjarig bestaan. De stamvaders van de Hongaren zijn samengesteld uit verschillende stammen, die een taal spreken die een Fins-Oegrische oorsprong kent (Szávai, 1996). Archeologie wijst erop dat de Hongaarse stammen vanuit West-Siberië (het Oeralgebied) naar het gebied zijn getrokken, rond het eind van de vijfde eeuw. In de daaropvolgende eeuwen is het vooral een komen en gaan van nomadenvolken. De Hongaren bleven echter en vormden een georganiseerd systeem inclusief een vorst. In het jaar 1001 werd de eerste christelijke koning, Stefan I, benoemd (Szávai, 1996). Dit betekende tevens de officiële stichting van de moderne, Hongaarse staat. Een echte bloei kende Hongarije in de vijftiende eeuw. Dit veranderde echter in 1526. Het Ottomaanse (Turkse) rijk wist zich uit te breiden en zo werd ook Hongarije een onderdeel van dit rijk. De agressie van de Ottomanen duurde ruim 150 jaar, totdat in 1686 de Hongaarse hoofdstad Boeda werd heroverd en de Ottomanen voorgoed werden verdreven uit het oorspronkelijk Hongaarse grondgebied. Bijna tweehonderd jaar later, in 1867 ontstond de Oostenrijks-Hongaarse monarchie, waarbij het grondgebied van Oostenrijk en (groot) Hongarije werden gedeeld. De dubbelmonarchie was een van 's werelds grootste mogendheden op dat moment. Na 51 jaar werd de dubbelmonarchie ontbonden, in 1918, na een militaire nederlaag tijdens de Eerste Wereldoorlog. Op dat moment werd Hongarije opnieuw een koninkrijk. In de nasleep van de Eerste Wereldoorlog, waar Hongarije als verliezer uit was gekomen, werd in 1920 het Verdrag van Trianon gesloten tussen de overwinnaars van de Eerste Wereldoorlog en Hongarije. Daarbij werd besloten dat het land gereduceerd zou worden tot slechts 29% van het oorspronkelijke grondgebied. Dit was een grote klap voor de Hongaarse bevolking en tevens de economie (Molnár, 2001).

2.2 Het communisme

Van 1948 tot 1953 stond Mátyás Rákosi, leider van de communistische partij, aan het hoofd van Hongarije. De vrije markteconomie werd ingewisseld voor een planeconomie, waarbij vrijwel alles eigendom van de staat werd. Het werd een van de meest drukkende dictaturen van het Oostblok (Molnár, 2001). De dood van Stalin, de toenmalige leider van de Sovjet Unie, leidde tot veranderingen op het gebied van politiek en economie. De Sovjetregering besloot om Hongarije iets meer vrijheid te geven, vanwege de groeiende ontevredenheid onder het Hongaarse volk. Het aantreden van een nieuwe communistische leider, Imre Nagy (1953-1955), zorgde voor een verzachtend beleid. Er werd openlijk gesproken over de Russische onderdrukking, de boeren kregen het wat makkelijker en de partij werd ietwat gedemocratiseerd (Lukács, 2011). Desondanks groeide het ongenoegen tegenover de communisten. Men verlangde steeds meer naar vrijheid. Op 23 oktober 1956 brak er een spontane opstand uit van het volk tegen de communisten. Binnen enkele dagen ontstond er een enorme beweging die mensen in het hele land op de been bracht. De protesten gingen niet zonder slag of stoot; tussen 23 oktober en 12 december 1956 vielen duizenden slachtoffers (Alföldy, 2006). Ondanks de vele slachtoffers was er een vreugdegevoel in Hongarije. De vrijheid leek dichtbij. Dit bleek echter een illusie te zijn. Op 4 november van hetzelfde jaar maakte Nagy de aanval op de Hongaarse opstand bekend. Huizen werden door militaire tanks vernietigd. Het doel was het hardhandig neerslaan van de opstandelingen. Hulp vanuit de Verenigde Naties en het Westen kwam er niet. Bijna tweehonderdduizend Hongaren vluchtten naar het Westen (Molnár, 2001).

Het communisme in Hongarije was volledig teruggekeerd, ditmaal onder leiding van Kádár, en de economische situatie werd alsmaar slechter. Het duurde tot in de jaren tachtig voordat er langzaamaan weer een tegengeluid ontstond vanuit de literaire, intellectuele subcultuur. De eisen van de opnieuw groeiende oppositie kwamen overeen met de opstandelingen van 1956. In april 1988 werd het Verbond van jonge democraten (Fidesz) opgericht. Het regime werd, mede door deze partij, steeds meer aangevallen. In de aanloop naar de val van het IJzeren Gordijn, organiseerden oppositiepartijen MDF, SZDSZ, FKGP en Fidesz een picknick op 19 augustus 1989 voor de Hongaren en de Oostenrijkers. Drie uur lang stond de grens open, met als gevolg dat bijna 900 Oost-Duitsers de mogelijkheid kregen om via Oostenrijk naar het Westen te vluchten. Het verdedigen van de grenzen was niet meer uitvoerbaar, waardoor Hongarije genoodzaakt was om de grenzen te openen. Dit heeft uiteindelijk gezorgd voor het einde van het IJzeren Gordijn, en daarmee ook het einde van het communisme in Hongarije (Szávai, 1996).

2.3 De democratie

De sovjets verdwenen, maar de Hongaarse cultuur was inmiddels flink aangetast. De communistische jaren waren een “geestelijke marteling” (Ballendux-Bogyay 1998, p. 59). Niet alleen de cultuur en de politieke vrijheid, ook de gehele historische identiteit was geraakt. Als tegenreactie ontstond er een hang naar het verleden, waarin politieke diversiteit, het nationale gevoel, tradities en de religie weer belangrijk waren. De Hongaren mochten eindelijk weer trots zijn op hun land. Er begon langzaam weer een nationalistisch gevoel te ontstaan (Molnár, 2001).

In 1990 werden de eerste vrije verkiezingen gehouden. De grote winnaar was het Democratisch Forum, dat samen met de Kleine Landbouwers en de Christendemocraten een coalitieregering formeerde, geleid door József Antall. Er ontstond politieke stabiliteit. Beleid en wet- en regelgeving werden aangepast naar een democratisch ideaal (Szávai, 1996). De markteconomie werd weer gestimuleerd door het vrijgeven van de prijzen. De export ging zich meer richten op de Europese Unie en andere West- Europese landen. Antall keerde zich resoluut naar het Westen, onder andere door betrekkingen te regelen met West-Europese landen. Het doel was om opgenomen te worden in de Europese Gemeenschap en de NAVO. Dit gebeurde respectievelijk in 1992 en 1999. Een jaar later, in 1993, stief Antall. De verkiezingen een jaar later brachten een linkse coalitie aan de macht; de Socialistische Partij en het Verbond van Vrije Democraten. Zij krijgen een meerderheid van 72 procent in het parlement. In 1998 leden zij een nederlaag, nadat bleek dat de (financiële) lasten uit de jaren voor de omwenteling niet zo makkelijk op te lossen waren.

Rechts kwam weer terug aan de macht. Fidesz won in mei 1998 de verkiezingen, onder leiding van Viktor Orbán. Fidesz bleef aan de macht tot 2002. De daarop volgende periode, van 2002-2010, kenmerkte zich door politieke instabiliteit, met als belangrijke ontwikkeling in 2004 het toetreden tot de Europese Unie. In 2004 werd sociaaldemocraat Ferenc Gyurcsány premier, totdat in 2009 het kabinet viel vanwege corruptieschandalen, begrotingsproblemen en sociale onrust. In 2010 werd Orbán opnieuw verkozen en was Fidesz, na ruim twaalf jaar, wederom aan de macht.. Vandaag de dag regeert Orbán wederom, na een herverkiezing in 2014. De staatvorm is een parlementaire republiek, de president heeft voornamelijk ceremoniële taken en de minister-president is de regeringsleider. Hij kan ministers benoemen en ontslaan (Press Reference, n.d.).

2.4 Fidesz

De partij Fidesz is in 1988 opgericht, door een groep jonge intellectuelen als Verbond van Jonge Democraten. De reden van deze oprichting was de aanhoudende ontevredenheid over de heersende communisten uit de Sovjet-Unie. Aanvankelijk was deze partij vooral gericht op jongeren. Zo gold er voor leden een maximumleeftijd van 35 jaar. De partij deed voor het eerst mee met de vrije verkiezingen in 1990 en kwam vervolgens met 9 procent van de stemmen in de oppositie terecht. In 1998 werd Orbán premier. Zijn belofte in de aanloop naar zijn presidentschap was onder andere dat hij Hongaren in het buitenland de dubbele nationaliteit zou geven. Dit bleek echter juridisch niet haalbaar te zijn (Molnár, 2001).

Sinds 2010 is Orbán premier van Hongarije. Zijn partij haalde ditmaal de absolute meerderheid tijdens de verkiezingen. Dit betekende dat hij de macht had om fundamentele wetten (wetten over bijvoorbeeld religie) te wijzigen zonder overleg. Volgens Coevert (2014, 6 april) wordt die uitzonderlijke positie onbeschaamd gebruikt ten koste van rechtsstatelijke principes. De eerste wetswijziging was een religieuze wet, die uitsluitend veertien religies erkent. Daarmee werd het recht op subsidie ontnomen voor ruim 358 geregistreerde religies, ondanks vele kritiek. In 2011 benoemde Orbán voor een termijn van negen jaar een autoriteit die de 'balans' moet bewaken in media-uitingen. Daarop volgend is onder andere een onafhankelijk radiostation haar licentie kwijtgeraakt vanwege een kritische noot richting Orbán (Van Iterson, 2012). Sinds februari 2015 heeft Orbán deze twee derde meerderheid verloren en is het voor de partij lastiger geworden om wetten direct door te voeren.

Fidesz wordt tegenwoordig omschreven als een rechtse, conservatieve partij en deze partij kenmerkt zich door haar nationalistische beleid. De partij profileert zich als een activistische beweging voor alle christelijke en nationalistische Hongaren (Fowler, 2007). Zo stelde de partij petitie op tegen de verkoop van grond aan allochtonen en probeerde de partij er alles aan te doen om Hongaren in het buitenland de dubbele nationaliteit te laten behouden. Daarnaast werd veel tijd gestoken in het uitbreiden van culturele- en sociale rechten voor Hongaren in het land zelf. Volgens de Hongaarse Europarlementariër Meszerics wordt er binnen de Europese Commissie gesproken over 'de Hongaarse kwestie', waarbij het politieke beleid wordt vergeleken met Italië onder Berlusconi, vanwege het autocratische beleid van Orbán (Sadée, 2014, 30 oktober).

De ontevredenheid richting Orbán en zijn beleid lijkt met de dag te groeien. Dit uit zich in vele demonstraties in met name de hoofdstad Boedapest. Protesten zijn met name gericht op de bezuinigingen, de toenemende armoede en de veranderingen op het gebied van onderwijs (Hongarije Vandaag, 2014, 15 december). Het gehele begrotingsplan van 2015 en de vermoedelijke corruptie baart vele Hongaren grote zorgen.

2.5 Cultuur en samenleving

Hongarije telde in 2013 bijna tien miljoen inwoners. De hoofdstad van Hongarije is Boedapest. De Hongaarse bevolkingssamenstelling is vandaag de dag etnisch zeer homogeen. In de loop van de Middeleeuwen zijn verschillende volksstammen het land toegetreden die al snel assimileerden. Andere nationaliteiten, waaronder de Slowaken en de Roemenen, behielden echter hun taal en culturele identiteit. Ook de Turkse aanwezigheid gedurende het Ottomaanse rijk zorgde voor een uiteenlopende bevolkingssamenstelling. In de loop van de achttiende eeuw werd Hongarije opnieuw bevolkt met Duitse kolonisten en immigranten uit de Balkan. Bij het vredesverdrag (Verdrag van Trianon) van 1920 raakte de Hongaarse staat veel van haar gebied kwijt aan landen als Kroatië, Roemenië en Slowakije. Dit betekende dat grote bevolkingsgroepen ineens niet meer officiële Hongaren waren en dat anderzijds Hongaren ineens woonachtig waren buiten de Hongaarse grenzen (Alföldy, 2006).

Aan het einde van de tiende eeuw koos Hongarije voor het christendom, waarbij de kerk deel uitmaakte van de kerk in Rome. In de vijftiende eeuw kreeg het protestantisme de overhand, mede vanwege de invloed van Maarten Luther en daarna Johannes Calvijn. In 1568 werd er een wet ingevoerd die de vrijheid van godsdienst waarborgde, wat resulteerde in het samengaan van het protestantisme en het katholicisme. Het samengaan van deze verschillende gemeenschappen heeft geen noemenswaardige problemen opgeleverd. In 1945 kwam de Hongaarse godsdienst echter onder druk te staan door de communisten, die een strijd begonnen tegen de kerk. Veel geestelijken werden gevangen genomen en alle kerkelijke bezittingen werden in beslag genomen, zoals scholen, hospitalen en inrichtingen. De wetten die na 1989 werden opgesteld herstelden de godsdienstvrijheid volledig en andere wetten regelden vervolgens de restitutie van een deel van de kerkelijke bezittingen. Tegenwoordig vormen de katholieken de ruime meerderheid, gevolgd door de protestanten. De lutherse evangelisten zijn de op twee na grootste kerkelijke gemeenschap. Naar schatting bestaat de joodse gemeenschap uit circa 100.000 mensen, in grote tegenstelling tot de omvang van de gemeenschap voor de Tweede Wereldoorlog. De Roma's (zigeuners) vormen een belangrijke gemeenschap in Hongarije en zij representeren vijf procent van de totale Hongaarse bevolking (Szavai, 1996). Een algehele trend is dat het aantal kerkgangers gestaag daalt en de groep die zich atheïst noemt lijkt te stijgen (Ballendux-Bogyay, 1998).

Hongarije is voornamelijk agrarisch en was eeuwenlang een groot producent van graan, wijn, zout en runderen. Na de Tweede Wereldoorlog kwam, ondanks de grote schade, deze economie al snel weer op gang en werd hard gewerkt aan de wederopbouw. Deze ervaring was niet van lange duur. Het communisme maakte hier al snel een einde aan. De staat ging de economie weer bepalen, er ontstond een planeconomie. De industrie, de bouw en de mijnen werden genationaliseerd.

Het duurde tot 1988 voordat de planeconomie weer werd omgezet in een markeconomie. De politieke stabiliteit die begin jaren negentig ontstond, zorgde voor een groot aantal (westerse) investeerders. De economie begon weer aan te trekken dankzij de privatisering en de oprichting van nieuwe bedrijven. De werkloosheid nam af en kwam gelijk te staan aan dat van andere landen binnen de Europese Unie. Het toerisme is sinds de jaren tachtig een belangrijke industrie geworden. In 1993 bedroeg het aantal toeristen 22 miljoen (Szavai, 1996). Ook tegenwoordig stijgt het toerisme, kenmerk is wel dat toeristen vooral afkomstig zijn uit eigen land en uit Duitsland. In 2004 is Hongarije tot de Europese Unie toegetreden. De lokale munt, de 'Forint' wordt echter nog steeds gebruikt. De Hongaarse economie heeft veel last ondervonden van de economische crisis, wat resulteerde in flinke schommelingen van de forint (Freedom House, 2015b).

2.6 Samenvatting

Hongarije kent een rijke geschiedenis, waarbij vaak is gevochten voor vrijheid. De officiële Hongaarse staat is ruim duizend jaar oud en is door de jaren heen vaak veranderd, niet alleen qua omgang maar ook qua machthebbers. Vooral het communisme heeft een grote impact gehad op de Hongaarse geschiedenis, waarbij Hongarije bijna vijftig jaar onder het regime van de communisten uit de Sovjet-Unie viel. Na de val van het IJzeren Gordijn ontstond er meer vrijheid in Hongarije en werden in 1990 de eerste verkiezingen gehouden waarin tot op heden linkse en rechtse politieke partijen elkaar afwisselen in de macht. De partij Fidesz werd opgericht in 1988 vanwege de aanhoudende ontevredenheid richting de heersende Sovjets. In 1990 deed de partij voor het eerst mee aan de vrije verkiezingen en kwam Fidesz in de oppositie terecht. In 1998 kwam Orbán, als leider van de Fideszpartij, voor het eerst aan de macht. Na enkele jaren wisselingen van de macht werd Orbán in 2010 opnieuw premier van Hongarije. Zijn partij kenmerkt zich door het nationalistische beleid en wordt ook wel omschreven als rechts conservatief. De ontevredenheid lijkt echter met de dag te groeien en zijn bewind wordt steeds meer vergeleken met dat van Poetin in Rusland.

3 Theoretisch kader

Om een beeld te krijgen van de manier waarop het mediasysteem- en beleid in Hongarije is vormgegeven, is het van belang om theoretische kennis te vergaren. In dit hoofdstuk wordt allereerst nader ingegaan op het concept mediabeleid. Dan worden de drie bekende modellen besproken op basis waarvan mediasystemen kunnen worden onderverdeeld volgens Hallin & Mancini (2004). Vervolgens wordt nader ingegaan op welk model van toepassing lijkt te zijn als het gaat om het Hongaarse mediasysteem. In het tweede deel van het theoretische kader wordt vergelijkbaar onderzoek aangedragen waarin is geanalyseerd hoe censuur wordt uitgeoefend in landen als Rusland of China. Er wordt uitgelicht welke consequenties censuur heeft voor de journalistiek in dergelijke landen en hoe journalisten met censuur omgaan.

3.1 Media en beleid

Mediabeleid wordt ontwikkeld om bepaalde doelen te dienen. Deze doelen worden vaak ontwikkeld vanuit een bepaalde ideologie, maar dienen tegelijkertijd vaak in lijn te zijn met geldende wet- en regelgeving. Sinds 2004 is Hongarije lid van de Europese Unie en dient het land dus ook mediabeleid te ontwikkelen dat correspondeert met de Europese richtlijnen. Met dit gegeven wordt er vanuit gegaan dat het doel van mediabeleid en de ontwikkeling ervan voor alle landen die zijn aangesloten bij de Europese Unie enigszins gelijk is of in ieder geval raakvlakken heeft. Dit omdat de geldende richtlijnen zijn bepaald door de Europese Unie.

Van Cuilenburg & McQuail (2003, p. 182) omschrijven beleid als volgt: "Policies in general refer to conscious (public) projects for achieving some goal, together with the proposed means and time schedule for achieving them." De overheid en het bedrijfsleven zijn daarbij constant in onderhandeling met elkaar. Volgens Hajer (2006) is onderhandelen niet zo eenvoudig, met name omdat het vaak gaat om meerdere betrokken en belanghebbende partijen met uiteenlopende culturele achtergronden. Er bestaat geen standaard routine op basis waarvan beleid wordt ontwikkeld. De complexiteit ligt volgens Hajer (2006) ten grondslag aan twee concepten: Institutionele ambiguïteit en multi-significantie.

Institutionele ambiguïteit wil zeggen dat, meer dan ooit tevoren, oplossingen voor bepaalde problemen niet vanuit één orgaan kunnen worden opgelost, zoals bijvoorbeeld binnen een parlement. Beleidsmakers zijn vaak genoodzaakt om samen te werken met meerdere partijen, vaak op internationaal niveau en derhalve ook met verschillende culturele achtergronden. Dit geldt met name ook voor de ontwikkeling van beleid binnen de Europese

Unie. Er kunnen om die redenen verschillende opvattingen bestaan over regels en autoriteit. Multi-significantie betekent dat er verschillende meningen of opvattingen bestaan over bepaalde uitspraken of over bepaalde personen. Dit kan leiden tot misverstanden of zelfs conflicten.

Samenvattend is het ontwikkelen van mediabeleid, ondanks de verankering binnen de Europese Unie, niet altijd eenvoudig. Dit omdat er rekening moet worden gehouden met diverse betrokken partijen en diverse belangen, zoals het publiek, maar ook het bedrijfsleven. De complexiteit ligt in de manier waarop er moet worden samengewerkt, omdat problemen vaak niet vanuit één orgaan kunnen worden opgelost. Een andere lastige kwestie is de manier waarop beleid verschillend kan worden geïnterpreteerd. Dit kan leiden tot conflicten en misverstanden.

Het doel van mediabeleid

De belangrijkste elementen of factoren van mediabeleid bestaan uit: het behalen van bepaalde doelen, de waarden of criteria op basis waarvan de doelen worden opgesteld, de content waar het beleid op van toepassing is, de verschillende distributiediensten en als laatst de beleidsmaatregelen en de manieren waarop het beleid wordt geïmplementeerd (Van Cuilenburg & McQuail, 2003). De doelen van mediabeleid dienen niet alleen in het belang te zijn van de overheid of van het bedrijfsleven, ook het publieke belang staat daarbij centraal. Onder publiek verstaat McQuail (1992, p. 2) het volgende: "...what is open rather than closed, what is freely available rather than private in terms of access and ownership, what is collective and held in common rather than what is individual and personal". Het belang van het publiek gaat vervolgens over het dienen van culturele en sociale belangen van de gehele maatschappij, boven het individu.

Van Cuilenburg & McQuail (2003) stellen dat het publieke belang is onderverdeeld in drie elementen. Deze elementen tezamen vormen de media performance, oftewel de verwachte prestaties die de media dienen te leveren tegenover het publiek. Allereerst omschrijven zij het politieke welzijn. De belangrijkste waarde hiervan is de vrijheid van meningsuiting. Ook de toegang tot content en informatie en de uitwisseling hiervan valt onder het politieke welzijn. Ten tweede staat bij het publieke belang het sociale welzijn centraal, waarbij het gaat om sociale- en culturele doelen. Ten derde is er het economische welzijn. Het gaat dan om de gehele infrastructuur op basis waarvan een nationale economie kan functioneren.

Bij het ontwikkelen van mediabeleid dient er dus rekening te worden gehouden met het publieke belang. Volgens De Haan & Bardoel (2011) was het in het verleden vanzelfsprekend (in tegenstelling tot vandaag de dag) om de media te vertrouwen als het

ging om het behartigen van democratische belangen. De verantwoordelijkheid van de media bij het informeren van het publiek bestond daarbij uit drie taken: De media zijn verantwoordelijk voor het informeren van haar publiek over politieke- en sociale kwesties. De tweede taak van de media is het bieden van een platform voor het publiek, waarin dialogen kunnen worden aangegaan over bepaalde wensen en meningen. Ten derde is het van belang dat de media een waakhondfunctie hebben, waarin het gedrag van politieke- en overige belanghebbende actoren in de gaten worden gehouden.

Om het publieke belang veilig te stellen, hebben de media verplichtingen naar de samenleving. De media dienen rekening te houden met het publiek en dienen daarom ook verantwoording af te leggen. Dit wordt media accountability genoemd. Dit wil zeggen dat de media verantwoordelijk worden gehouden op basis van hun media performance. De manier waarop mediabedrijven verantwoordelijk worden gehouden kan verschillen, van formele wet- en regelgeving tot aan verplichtingen ten opzichte van stakeholders (De Haan & Bardoel, 2011).

Het belangrijkste doel van mediabeleid is dus het dienen van het publieke belang, ook wel de media performance. Dit belang is onderverdeeld in het politieke welzijn, het sociale welzijn en het economische welzijn. Wanneer media hun verplichtingen niet nakomen, kunnen zij daarvoor verantwoordelijk worden gehouden.

Europese wet- en regelgeving

In 1989 begonnen Centraal- en Oost Europese landen, na de val van het communisme, hun mediasysteem opnieuw in te richten met daarbij de volgende doelen:

- *“Creation of the guarantees of freedom of expression and of the media;*
- *Introduction of market forces into the media system;*
- *‘Catching up’ with the evolution that media systems in more developed countries had undergone in the 20th century;*
- *Incorporation of media systems into the global market and development of a response to the (conflicting) requirements of international organizations, as well as (at least in the case of EU candidate countries) to the 21st-century challenges of the Information Society.”* (Jakubowicz, 2004 p. 56)

Volgens Jakubowicz (2004) werden deze doelen allereerst gesteld op basis van een bepaald idealisme. Vooral de culturele- en intellectuele oppositie van het communisme strenden voor een vrije democratie, met westerse concepten als toegang en participatie als idealen. Zij maakten zich hard voor gelijkheid, rechtvaardigheid en solidariteit in een mediasysteem,

waarin journalisten faciliteren en zij een kritische rol hebben. Westers mediabeleid werd gezien als ideaal en Centraal- en Oost Europese landen probeerden dit ideaal zoveel mogelijk na te bootsen.

Vrijheid van meningsuiting is een van de basisprincipes van de Europese Unie. Dit kan alleen worden gegarandeerd in een vrije mediaomgeving. Onafhankelijke beleidsmakers zijn daarbij essentieel. Deze waarden zijn door de Europese Unie verankerd in artikel 11 van de Charter of Fundamental Rights waarin het volgende staat omschreven:

“Article 11: Freedom of expression and information

- 1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers.*
- 2. The freedom and pluralism of the media shall be respected.”* (European Union, 2000, p. 11)

Er kan geconcludeerd worden dat mediabeleid wordt ontwikkeld om bepaalde doelen te dienen. Met name het publieke belang dient altijd voorop te staan. Voor Hongarije geldt dat dit niet alleen nationale doelen zijn, maar dat deze doelen ook worden ontwikkeld door de Europese Unie. Hongarije dient dus altijd vanuit bepaalde kaders of vanuit bepaalde kernwaarden beleid te ontwikkelen. Is het beleid niet in lijn met de Europese Unie, dan kunnen er sancties volgen, zoals het opleggen van boetes. Bij het ontwikkelen van mediabeleid heeft Hongarije, sinds de democratie, het westen altijd als ideaal gehad en probeerde beleidsmakers dit ideaal zoveel mogelijk na te bootsen.

3.2 Mediasystemen in Europa

Mediabeleid is een onderdeel van een groter mediasysteem. Hallin & Mancini (2004) hebben drie modellen ontworpen voor het vergelijken van mediasystemen in Europa op basis van verschillende karakteristieken. Elk model kent vier dimensies op basis waarvan vergelijkingen gemaakt kunnen worden tussen verschillende Europese landen:

- De ontwikkeling van de media-industrie: Het gaat daarbij het niet alleen om de circulatie, maar ook om de kwaliteit van de gedrukte media en de relatie tussen kranten en haar lezers. Zo zijn sommige dagbladen vooral gefocust op de elite, waar andere dagbladen proberen een grotere en meer uiteenlopende bevolking aan te spreken.
- Politiek parallelisme: Oftewel de mate waarin politiek en journalistiek met elkaar verbonden zijn. Er wordt onderscheid gemaakt tussen extern pluralisme, waarbij min

of meer elk mediakanaal is verbonden aan een sociale- en/of politieke groepering. Het tegenovergestelde hiervan is intern pluralisme. Binnen een mediakanaal is er dan ruimte voor geluiden van diverse sociale- en/of politieke groeperingen.

- Journalistieke professionalisering: Dit wil zeggen de mate waarin de journalistiek is ontwikkeld als een professie. Bij instrumentalisering zijn media nauw verweven met politieke actoren of sociale bewegingen, waarbij daadwerkelijk invloed uitgeoefend wordt op hoe er in de media wordt gesproken over de politiek. Bij professionalisering staan objectiviteit en politieke neutraliteit binnen de journalistiek hoog in het vaandel.
- De mate en aard van staatsinterventie in mediasystemen: Waarbij de staat een rol kan spelen als eigenaar, reguleur en financier van de media.

De drie modellen verschillen van elkaar op basis van deze vier dimensies. Allereerst omschrijven Hallin & Mancini (2004) het gepolariseerde model. Dit model is van toepassing op Frankrijk, Griekenland, Italië, Portugal en Spanje (met name Zuid-Europese landen). Het kenmerkt zich ten eerste door een vrij zwakke ontwikkeling van de media-industrie in het algemeen. De circulatie van dagbladen is relatief laag. Persvrijheid en de ontwikkeling van commerciële media kwamen vrij laat; dagbladen werden veelal gesubsidieerd. Als laatste kenmerkt het model zich door een sterke rol van de staat in media inclusief staatsinterventies.

Het tweede model is het democratische model, van toepassing op Oostenrijk, België, Denemarken, Finland, Duitsland, Nederland, Noorwegen, Zweden en Zwitserland. Dit model staat bekend om de vroege ontwikkeling van persvrijheid en de algehele dagbladenindustrie, die een hoge circulatie kent. Vooral in het verleden waren kranten nauw verweven met politieke partijen; zo representeerde elke krant een bepaalde partij of stroming. Tegenwoordig vindt er steeds meer ontzuiling plaats binnen deze landen, waarbij kranten los komen te staan van dergelijke groeperingen en er meerdere geluiden te horen zijn binnen één medium (ofwel intern pluralisme). De professionalisering van de journalistiek is hoog en kent verschillende instanties die deze professionalisering waarborgen. De rol van de staat is sterk, maar vooral vanuit een verantwoordelijkheidsgevoel om bijvoorbeeld persvrijheid te garanderen. Ook kenmerkt de rol van de staat zich door een sterke subsidiering bij onder andere de publieke omroep.

Het laatste model is het liberale model, dat van toepassing is op Engeland, de Verenigde Staten, Canada en Ierland. Het model kenmerkt zich door een meer individualistisch systeem, waarin georganiseerde sociale groepen een minder grote rol hebben. De rol van de staat is minimaal, waardoor er een soort 'laissez faire' ontstaat, waarmee wordt bedoeld dat het mediasysteem als het ware de vrije loop wordt gelaten zonder al te veel bemoeienissen van de overheid. Verder kenmerkt het model zich door een

hoge professionalisering van de journalistiek en een hoge ontwikkeling en circulatie van dagbladen. Een belangrijke factor van het liberale model is al met al een hoge mate van commercialisering. Hallin & Mancini (2004) eindigen hun onderzoek met de constatering dat mediasystemen in Europa steeds meer neigen naar dit liberale model en commercialisering in alle onderzochte landen een steeds grotere rol speelt.

In het volgende schema is weergegeven hoe binnen de drie modellen de vier pijlers zijn vormgegeven.

Tabel 1: De drie mediamodellen volgens Hallin & Mancini (2004)			
	Gepolariseerd model	Democratisch model	Liberaal model
Ontwikkeling van de media-industrie	Lage omloop kranten; pers georiënteerd op politieke elite	Hoge omloop kranten; vroege ontwikkeling van een hoge circulatie van de pers	Gemiddelde omloop kranten; vroege ontwikkeling van een hoge circulatie van de commerciële pers
Politiek parallelisme	Sterk politiek parallelisme; extern pluralisme	Extern pluralisme; verschuiving naar neutrale en commerciële pers	Neutrale commerciële pers; intern pluralisme
Journalistieke professionalisering	Zwakkere professionalisering; instrumentalisering	Sterke professionalisering; institutionele zelfregulering	Sterke professionalisering; niet-institutionele zelfregulering
De rol van de staat	Staatsinterventies; periodes van censuur (Italië, Frankrijk)	Staatsinterventie, ten behoeve van het beschermen van persvrijheid	Markt gedomineerd (behalve in het Verenigd Koninkrijk)

3.3 Het mediasysteem in Hongarije

Om een beeld te krijgen van de manier waarop het Hongaarse mediasysteem is vormgegeven, is het allereerst van belang om te kijken naar de ontwikkelingen binnen het mediasysteem in de afgelopen jaren. Hoewel theorie over het huidige mediasysteem onder leiding van Orbán nog ontbreekt, wordt gekeken naar informatie over het Hongaarse mediasysteem tot op heden en in hoeverre deze theorie correspondeert met de modellen van Hallin & Mancini (2004).

Hongarije wordt gezien als een postcommunistisch land, vanwege haar verleden waarbij de Sovjet-Unie een lange tijd de macht over Hongarije had. Na de val van de Berlijnse muur in 1989 veranderde het staatsocialisme al snel in kapitalisme en een liberale democratie (Jakubowicz, 2004). Massamedia kwamen in handen van privé-eigenaren in plaats van de staat. Voor journalisten was het een ongekende periode waarin steeds meer vrijheid ontstond. De verschuiving van communisme naar liberalisme in Hongarije heeft volgens Jakubowicz (2004) dan ook grote gevolgen gehad voor het mediasysteem.

Jakubowicz (2004) stelt dat de ontwikkeling van de media-industrie in Hongarije een transformatie heeft doorgemaakt van een communistisch systeem naar een democratisch, maar ook een liberaal mediasysteem. Er kwamen meer tabloidkranten op de markt waarvan de circulatie binnen een aantal jaren substantieel toenam. Ook het aantal dagbladen steeg sterk, tussen 1988 en 1992 verdubbelde het aantal dagbladen (Gulyas, 2000). Niet alleen de kwantiteit, maar ook de inhoud van de kranten begon te veranderen. Zo werd de Hongaarse lezer steeds minder geïnteresseerd in nieuws over de politiek en speelde entertainmentnieuws een steeds grotere rol (Gulyas, 2000). Vandaag de dag bestaan er in Hongarije veertig dagbladen, waarvan de totale circulatie 1.625.000 is op basis van een totale populatie van 10.106.017 inwoners. Ondanks dat de totale circulatie is gedaald ten opzichte van begin jaren negentig, blijft het een hoog aantal in vergelijking tot andere Europese landen. Zo kent Nederland bijvoorbeeld in totaal 35 dagbladen, gelet op de circulatie is dit aantal aanzienlijk minder dan in Hongarije (Press Reference, n.d.).

In de periode waarin het communisme ten einde was gekomen en er een nieuw mediasysteem ontstond, moest de publieke televisie steeds meer plaats maken voor private en commerciële televisie. Volgens Enyedi & Tóka (2007) maakte deze trend het voor politieke partijen mogelijk om de media in te zetten als “genuine party mouthpieces” (p. 37), waarbij media als het ware een verlengstuk zijn van politieke partijen, om zo hun politieke ideeën aandacht te geven. De dagbladen en magazines zijn in Hongarije duidelijk politiek rechts georiënteerd, wat blijkt uit de framing, een bepaalde toon en agendasetting (Enyedi & Tóka, 2007). Daarmee wordt gesteld dat de mate van politieke parallelisme hoog is en er vooral sprake is van extern pluralisme, waarbij elk mediakanaal een spreekbuis is van een politieke partij.

Volgens Metyková & Císarová (2009) leunde de professionalisering van de journalistiek in Hongarije na het communisme met name op het Anglo-Amerikaanse model (ook wel het liberale model), waarbij de vrijheid van meningsuiting onder andere als belangrijkste waarde voor de journalistiek werd gezien. Tegelijkertijd was en is er nog steeds sprake van veel politieke invloed binnen de media en draagt ook de concentratie van media-eigendom volgens journalisten niet bij aan een sterke professionalisering (Metyková & Císarová, 2009).

Tijdens het communisme had de overheid in Hongarije een ongekeerde rol in met name de publieke televisie. Deze rol bestond voornamelijk uit het reguleren van de media ten gunste van het communisme. Hoewel de opkomst van een democratie wellicht doet vermoeden dat de rol van de staat zou slinken, is dit volgens Jakubowicz (2004) niet geheel het geval geweest. Het verschil vandaag de dag is echter dat vooral de staat verweven is met de media. In plaats van puur de staat als geheel die invloed uitoefent om de media te reguleren, probeert de staat ook druk uit te oefenen op de media door middel van staatsinterventies.

Er kan geconcludeerd worden dat de pijlers niet direct corresponderen met één model. De ontwikkeling van de media-industrie lijkt een combinatie te zijn van het democratische model, waarbij sprake is van een hoge omloop van de kranten, maar tegelijkertijd lijkt de commercialisering van de pers sterk te zijn. Dit sluit juist weer aan op het liberale model. Wat politiek parallelisme betreft sluit Hongarije het meest aan op het gepolariseerde model, omdat media en politiek sterk verbonden zijn. De journalistieke professionalisering leunde na de val van het communisme op het liberale model, maar werd tegelijkertijd gekenmerkt door een hoge mate van politieke aanwezigheid in de media. Dit is juist weer een kenmerk van het gepolariseerde model. Staatsinterventie kenmerkt zich door het uitoefenen van invloed op de media. Ook dit sluit aan op het gepolariseerde model. Hongarije lijkt vooral kenmerken te bevatten van het gepolariseerde model, maar neigt hier en daar ook naar het liberale model. Deze kenmerken van het Hongaarse mediasysteem zijn echter vastgesteld voordat Orbán aan de macht kwam en het is de vraag in hoeverre dit nu nog geldt.

3.4 Verschuivingen in mediasystemen

Hongarije lijkt dus niet volledig te corresponderen met één model. Het land heeft namelijk kenmerken van meerdere modellen. Het is mogelijk dat dit te wijten is aan verschuivingen en veranderingen in de maatschappij die van invloed zijn op de mediasystemen. De drie modellen volgens Hallin & Mancini (2004) zijn daarom mogelijk niet meer volledig van toepassing anno 2015. Er worden in deze paragraaf enkele verschuivingen weergegeven, die mogelijk kunnen verklaren waarom Hongarije niet correspondeert met één van de drie modellen.

Volgens Hallin & Mancini (2011) is het mediasysteem in Centraal- en Oost- Europese landen het beste te vergelijken met het gepolariseerde model, het model dat wereldwijd op de meeste landen van toepassing is. Verder benadrukken Hallin & Mancini (2004; 2011) dat er een trend gaande is waarbij zowel het democratische- als het gepolariseerde model steeds meer neigen naar het liberale model. Ze spreken over homogenisering, waarbij de grenzen vervagen tussen landen, veroorzaakt door onder andere de groei van mondiale

media, Europese integratie en de commercialisering van de media. Met name deze commercialisering van onder andere een politieke pers naar een commerciële pers en de introductie van commerciële televisie, dragen volgens Hallin & Mancini (2004; 2011) bij aan de trend waarbij mediasystemen steeds meer naar het liberale model neigen.

Het lijkt niet direct eenvoudig te zijn om te kunnen stellen dat er een verschuiving plaatsvindt in het mediasysteem van Hongarije van het gepolariseerde model naar het liberale model, zoals deze trend zou doen vermoeden. Allereerst is het al in twijfel te trekken of Hongarije in eerste instantie ondergebracht kan worden in het gepolariseerde model. In de tijd van het communisme was het mediasysteem inderdaad beter te vergelijken met het gepolariseerde model. De krantenindustrie was minimaal, politiek en media waren nauw verheven, de journalistiek was minimaal ontwikkeld en de rol van de staat was sterk. Het opkomende liberalisme eind jaren tachtig heeft wel degelijk gezorgd voor bepaalde kenmerken die overeenkomen met het liberale model.

Hongarije is een goed voorbeeld van dat landen niet altijd volledig in te delen zijn in een bepaald mediasysteem. Het land lijkt elementen te bevatten van meerdere modellen. Hallin & Mancini (2004) benadrukken eveneens dat de modellen niet allesomvattend zijn: "As we have seen, the media systems of individual countries fit the ideal types that our models represent only roughly, and many media systems must be understood as mixed cases." (p. 297). Färdigh (2010) bevestigt dat er binnen deze drie modellen nog veel variatie is tussen de landen en dan met name in het gepolariseerde model. Vooral postcommunistische landen, waaronder Hongarije, verschillen sterk van elkaar. Dit ligt volgens Färdigh (2010) ten grondslag aan de manier waarop dergelijke landen om zijn gegaan met de (late) invoering van de democratie en de rigoureuze veranderingen die dit met zich meebracht. Volgens deze theorie vallen deze landen eerder onder het postcommunistisch mediasysteem.

Ook Hallin & Mancini (2011) erkennen dat er veel verschuivingen plaatsvinden binnen en tussen mediasystemen en zij stellen dat de oorspronkelijke pijlers heroverwogen moeten worden. Ten eerste kijken zij kritisch naar de ontwikkelingen van de media-industrie en de manier waarop dit aanvankelijk werd onderzocht. Er werd zoals eerder aangegeven met name gelet op de circulatie van dagbladen en de ontwikkeling van dagbladen in het algemeen. Volgens Hallin & Mancini (2011) zegt de circulatie van dagbladen uitgedrukt in getallen niet voldoende en dient er nader gekeken te worden naar de achtergrond van het land en de mate waarin deze circulatie samenhangt met de historische of culturele ontwikkelingen in het land. Gyulás (2003) benadrukt dit en stelt dat de markcondities in postcommunistische landen (waaronder Hongarije) sterk verschillen ten opzichte van andere Europese landen en dat om die reden de ontwikkeling van dagbladen ook nauwelijks te vergelijken is.

Een andere beperking is dat er nog te weinig of geen rekening is gehouden met internet en nieuwe media. Volgens Hallin & Mancini (2011) zijn nieuwe media minder afhankelijk van politieke controle dan traditionele media. Tegelijkertijd hebben journalisten een kritische houding als het gaat om informatievergaring via het internet en staan zij vrij sceptisch tegenover nieuwe media en de gevolgen ervan voor de journalistiek (Fortunati et al., 2009). Ook Hongaarse journalisten zien dat de opkomst van internet vaak leidt tot kwantiteit in plaats van kwaliteit. Als voordeel omschrijven zij het bereiken van een groter en divers publiek (Metyková & Císarová, 2009).

Ook de pijler professionalisering van de journalistiek dient volgens Hallin & Mancini (2011) te worden gerelativeerd. Aanvankelijk werd gesteld dat geprofessionaliseerde journalistiek zich kenmerkt door drie dimensies: autonomie, het nastreven van professionele normen en publieke oriëntatie. De professionalisering van de journalistiek kent verschillende vormen en heeft zich niet in alle landen op dezelfde manier ontwikkeld. Dit wil echter niet zeggen dat de journalistiek niet is geprofessionaliseerd wanneer deze professionalisering niet op de 'westerse' manier heeft plaatsgevonden.

Ook politiek parallelisme kent volgens Hallin & Mancini (2011) de nodige verschillen, onder andere omdat landen uiteenlopende politieke systemen hebben. Waar in Nederland tijdens de verzuiling mediavormen vooral waren gekoppeld aan sociaal- maatschappelijke groeperingen (Lijphart, 2008), heeft Hongarije een totaal andere geschiedenis doorgemaakt. De democratie ontwikkelde zich pas begin jaren negentig. Mensen mochten zich voor het eerst openlijk uitspreken over hun politieke voorkeuren. Er was altijd al sprake van een hoge mate van politiek parallelisme waarbij media en politiek nauw met elkaar waren verbonden, ook de beginjaren van de democratie bleef dit nog het geval (Metyková & Císarová, 2009).

Als laatst geven Hallin & Mancini (2011) kritiek op de laatste pijler: de rol van de staat. Volgens hen werd er bij dit element vooral gekeken vanuit een westers perspectief waarin de (welvaart)staat vooral een faciliterende rol kent en pluralisme ondersteunt. In veel landen is de rol van de staat negatiever en problematischer, waarbij het openbaar belang ondergeschikt is aan het belang van de elite. Er is dan ook vaker sprake van cliëntelisme, waarbij keuzes binnen de publieke media worden gemaakt op basis van politieke loyaliteit, anders dan op basis van professionele criteria (Hallin & Mancini, 2004).

Zoals eerder al aangegeven is Hongarije niet direct te koppelen aan één van de drie modellen, wat op zich niet vreemd is. Ook Hallin & Mancini (2004) stellen dat deze modellen niet onuitputtelijk zijn en dat er wellicht ook beter gekeken kan worden naar andere kenmerken. Hoewel zij stellen dat Centraal- en Oost- Europese landen het best kunnen worden toegewezen aan het gepolariseerde model, is Färdigh (2010) van mening dat veel van deze landen toebehoren aan een postcommunistisch mediasysteem.

3.5 Postcommunistische mediasystemen

Met postcommunistisch wordt bedoeld op landen die tot 1989 onder het communistische regime vielen van de Sovjet-Unie, waaronder Hongarije. Het invoeren van een democratie heeft een groot proces van veranderingen in gang gezet, waarbij termen als modernisatie, mondialisering en internationale integratie ineens een belangrijke rol gingen spelen. Zo ook veranderde het mediasysteem rigoureuus. Jakubowicz & Sükösd (2008) hebben, om de complexiteit van dit proces behapbaar te maken, enkele kernpunten geformuleerd die van toepassing zijn op postcommunistische mediasystemen.

Als eerst omschrijven zij het veranderende medialandschap en het spillovereffect. Media kregen een belangrijke rol in het framen en agenda zetten van gebeurtenissen, om zo een rol te kunnen spelen in de opinie van het publiek. Tijdens het communisme werd framing en agenda setting ingezet als propagandamiddel. Binnen de nieuwe democratie werd dit juist gebruikt om nieuwe, sociaal geaccepteerde, normen te stellen over wat de rol van de media kan zijn om bijvoorbeeld politieke schandalen aan het licht te stellen. Dit werd binnen de nieuwe democratie gezien als de taak of performance van de media.

De ontogenese van de nieuwe democratische media is het tweede kernpunt. Met ontogenese wordt hierbij bedoeld op de ontwikkeling van een mediasysteem vanaf de basis, waarin nieuw beleid wordt ontwikkeld, tot en met de uiteindelijke ontwikkeling. Het is het gehele proces dat een jong democratisch mediasysteem doorloopt. Dit proces wordt gekarakteriseerd door continue conflicten en strijden over hoe het nieuwe mediasysteem moet worden vormgegeven en welke idealen daarbij centraal staan. Discussies gingen vooral over de strijd voor onafhankelijkheid en persvrijheid.

Als derde wordt het mediabeleid ten opzichte van de politiek, de markt en de maatschappij omschreven. Het mediabeleid in nieuwe democratieën bestond volgens Jakubowicz & Sükösd (2008) uit een zoektocht naar de manier waarop zoveel mogelijk belangen behartigd konden worden. De balans werd continu opgemaakt tussen het publieke belang, het economische belang en het sociale belang. Deze drie belangen sluiten aan op wat Cuilenburg & McQuail (2003) omschrijven als de drie functionaliteiten van de media performance, oftewel de verwachte prestaties die de media dienen te leveren tegenover het publiek. Allereerst politiek welzijn, waarbij de vrijheid van meningsuiting en van publicatie centraal staat. Daarnaast is de toegang tot informatie en de uitwisseling hierbij van belang. De tweede functionaliteit is het sociaal welzijn, waar sociale en culturele doelen onder vallen. Ten derde is er het economisch welzijn, waarbij het gaat om de infrastructuur van de economische markt, zodat deze optimaal kan functioneren. Deze waarden stonden zo ook centraal bij de nieuwe democratieën, die deze belangen zoveel mogelijk probeerden te combineren om zoveel mogelijk partijen tevreden te stellen.

Een ander kenmerk van mediasystemen in nieuwe democratieën, is het tijdsbestek waarin ontwikkelingen zijn doorgevoerd. In West- Europese landen (waaronder Nederland) begon media pluralisme na de Tweede Wereldoorlog sterk op gang te komen. Ook de professionalisering van journalisten en de bijbehorende professionele normen als objectiviteit en onpartijdigheid begonnen zich in die tijd sterk te ontwikkelen. Dit in tegenstelling tot de postcommunistische landen. Pas na 1989 kregen zij de kans om een democratie te ontwikkelen en hebben zij dus in een relatief kort tijdsbestek een democratisch mediasysteem moeten ontwikkelen.

De manier waarop de maatschappij omging met deze veranderingen ten tijde van de invoering van de democratie, is volgens Jukobowicz & Sükösd (2008) idealistisch te noemen. De intellectuele en culturele groeperingen, en later ook de politieke oppositie van het communistische systeem, waren gefascineerd door westerse ideologieën en termen als toegang en participatie in de media en streven dan ook naar dit ideaal. De nadruk werd vooral gelegd op vrijheid in het algemeen en de vrijheid van pers- en meningsuiting. Zij waren er stellig van overtuigd deze ideologieën direct in te kunnen voeren. Wat daadwerkelijk gebeurde is dat westerse principes werden nagebootst, met name op het gebied van mediabeleid. Het verschil was echter dat liberalisering en daarmee ook commercialisering de overhand kreeg, omdat een institutioneel systeem, met bijbehorende regels en bureaucratie niet voldoende van de grond kwam. Beleid werd niet ontwikkeld vanuit een bepaalde basis, omdat een dergelijke basis nog ontbrak. Het toetreden tot de Europese Unie van enkele postcommunistische landen zorgde volgens Jukobowicz & Sükösd (2008) ook letterlijk voor nabootsing, waarbij EU-regels direct toegepast moesten worden terwijl er nog geen "post-communist media theory" (p. 18) ontwikkeld was.

Een algeheel kenmerkend aspect is volgens Jakubowicz & Sükösd (2008) het ontstaan van nationalisme in nieuwe democratieën en spelen de media een grote rol in het benadrukken van het nationalisme. Weiss (2003) concludeert dat 84% van alle Hongaren de geschiedenis van de natiestaat zeer belangrijk vindt en dat nationalisme sterk wordt ondersteund in Hongarije. Een reden voor dit nationalisme is dat deze landen tijdens het communisme niet trots mochten zijn op hun nationaliteit en dus pas na 1989 een eigen nationaliteit mochten vormen (Jakubowicz & Sükösd, 2008).

Er kan worden geconcludeerd dat landen met een communistisch verleden, zo dus ook Hongarije, na de val van het communisme zoveel mogelijk hebben getracht het westerse beleid na te bootsen. Het ontbrak deze landen echter vaak aan een solide basis met bepaalde regels en bureaucratie als het ging om het vormgeven van een mediasysteem. De invoering van een nieuw democratisch systeem gebeurde te snel en een dergelijke basis ontbrak vaak. Beleid was niet gebaseerd op ervaringen en leek daardoor vaak uit de lucht te komen vallen. Een democratisch model werd daarom moeilijk te realiseren. Wat er

gebeurde, is dat het mediasysteem van deze landen juist veel meer invloeden vanuit het liberale model kreeg. Commercialisering ging een grote rol spelen, omdat de overheid nauwelijks actief en verantwoordelijk was bij het stimuleren van publieke belangen. Deze postcommunistische landen begonnen dus sterk te liberaliseren.

3.6 Media en censuur

Wat betekent het voor de journalistiek als persvrijheid beperkt is? En als er sprake is van censuur, waarbij de staat macht gebruikt om opzettelijk informatie achter te houden of tegenhoudt om te verspreiden? Om te kunnen achterhalen in hoeverre het mediasysteem van Hongarije, onder leiding van Orbán, te maken heeft met censuur, kan gekeken worden naar landen waarover momenteel discussies plaatsvinden, omdat de persvrijheid daar niet een vanzelfsprekend goed is.

Persvrijheid

Persvrijheid wordt door Jakubowicz & Sükösd (2008, p. 10) als volgt geformuleerd: “Accordingly, media freedom is generally seen today as a necessary precondition of democracy – and vice versa. This volume confirms that media are both an independent and a dependent variable in democratic development”. Persvrijheid hoort dus vanzelfsprekend te zijn binnen een democratie. Persvrijheid ontstaat vanuit een liberaal gedachtegoed, met het idee dat iedereen vrij is om te publiceren, zonder restricties van machthebbers. Uiteraard dienen uitgevers zich wel aan de wet te houden; persvrijheid is niet absoluut. Er dient rekening te worden gehouden met bijvoorbeeld mensenrechten, laster en de handhaving van de openbare orde (Franklin, Hamer, Hanna, Kinsey & Richardson, 2005). Daarnaast is van volledige persvrijheid nooit sprake, omdat het voor een journalist nooit mogelijk is om volledig objectief te zijn. Vooral binnen een liberaal systeem staat het genereren van winst bij media vaak centraal en kan dit invloed hebben op de manier waarop een journalist zijn professie uitoefent. Het is voor de journalist in dat geval een continue afweging tussen het dienen van het publieke belang en het dienen van het commerciële belang (Harcup, 2015). Persvrijheid is afhankelijk van het politieke systeem in het land en de relatie tussen massamedia en de overheid. De media hebben een bepaalde functie die zij dienen te vervullen binnen een democratie, zoals reeds eerder aangegeven de media performance. In een land waar geen sprake is van persvrijheid, zijn deze regels er niet, of anders vormgegeven.

(Zelf)censuur

De staat kan in een mediasysteem verschillende rollen aannemen. Waar in Nederland de staat vooral toeziet op persvrijheid en het verstrekken van subsidies aan mediaorganisaties, ligt deze rol in bijvoorbeeld gepolariseerde landen heel anders. Hallin & Mancini (2004) omschrijven dat met name in Frankrijk en Italië de staat vooral een sterk censurerende rol kende en nog steeds, hoewel in mindere mate, kent. Dit uit zich in bijvoorbeeld het verbieden van het publiceren van bepaalde informatie. Media worden bij censuur dus gecontroleerd door de staat, die zowel preventief als repressief beperkingen op kan leggen aan mediaorganisaties. Censuur wordt daarom ook wel omschreven als de schending van persvrijheid. Het doel van censuur is het onderdrukken van spraak, publicaties en andere vormen van uitdrukking (Hallin & Mancini, 2004). Vervolgens probeert de staat deze onderdrukking vaak zo min mogelijk onder de aandacht te brengen van het volk. Volgens Jansen & Martin (2004) doen zij dit op de volgende manieren:

- Het verbergen van censuur: De staat werkt doelmatig en structureel aan het beperken van het circuleren van informatie. Beleid wordt mede ontwikkeld (vooral in tijde van crisis) om gevoelige informatie achter te houden.
- Het kleineren van het doelwit: Een aanval op het doelwit wordt daardoor minder ondersteund. Het doelwit wordt afgeschilderd als dief of leugenaar, waardoor het volk begrip krijgt voor de censuur.
- Het herformuleren van gebeurtenissen: De staat benadrukt dat zij de burger juist beschermt, in plaats van dat zij beperkingen oplegt. De aandacht wordt gevestigd op de gunstige effecten van het beleid en daardoor wordt het belang van vrijheid van meningsuiting vervaagd.
- Intimidatie: De staat zaait angst door te benadrukken dat er sancties zullen volgen op het delen van bepaalde informatie. Vaak is er sprake van zelfcensuur, omdat journalisten bepaalde informatie niet meer delen uit angst voor het verlies aan respect van familie, vrienden en collega's. Ook zijn zij bang voor de gevolgen voor hun carrière.
- Omkoperij: Mensen accepteren regelingen waarin zij beloven stil te blijven. Zij zijn vaak niet in de financiële positie om dergelijke compensatie te weigeren. (Jansen & Martin, 2004)

De staat kan dus middels censuur druk uitoefenen op de media. Dit heeft diverse gevolgen voor de manier waarop journalisten in staat zijn om hun professie uit te oefenen. Volgens Kester (2010) is een belangrijk kenmerk van beperkte persvrijheid dat er een beperkte

gelegenheid is tot het raadplegen van verschillende soorten bronnen. Deze bronnen zijn niet alleen vaak ontoegankelijk, maar vaak ook onbetrouwbaar. Dit terwijl volgens O'Neill & O'Connor (2008) bronnen essentieel zijn bij nieuwsselectie- en productie. Tegelijkertijd erkennen zij dat journalisten in het algemeen tegenwoordig vaak eenzijdige, autoritaire bronnen gebruiken, maar dat dit bij censuur meer vanzelfsprekend is. Daarnaast dient er bij beperkte persvrijheid vaker rekening te worden gehouden met de onderwerpkeuze, het benaderen van verschillende bronnen en het presenteren van verschillende perspectieven in de verslaglegging (Kester, 2010).

Volgens Metyková & Cisarová (2009) hebben journalisten in Centraal- en Oost-Europese landen te maken met diverse obstakels bij het uitvoeren van hun professie. Ook zij ervaren dat het raadplegen van bronnen vaak bemoeilijkt wordt door onder andere overheidsinstanties. De staat verkondigt de journalisten vaak leugens, waardoor een betrouwbaar artikel schrijven onmogelijk wordt. Volgens het rapport van Freedom House (2015b) heeft het Hongaarse Wetboek van Strafrecht een aantal beperkingen opgelegd op de vrijheid van meningsuiting. Het gaat om bepalingen over het aanzetten tot haat, tot geweld, tot ophitsing tegen een gemeenschap en het ontkennen van misdaden gepleegd door nationaalsocialistische of communistische systemen. Censuur lijkt volgens dit rapport steeds grotere vormen aan te nemen in Hongarije. Tot op heden stellen zij tegelijkertijd dat geweld tegen journalisten zeldzaam is in Hongarije. In 2014 geen registraties zijn gedaan van geweldpleging tegen journalisten.

Een indirecte invloed die de staat kan uitoefenen op media, is zelfcensuur. Bij zelfcensuur handelen mediaorganisaties of journalisten zodanig dat machthebbers als de regering, adverteerders en grote bedrijven niet beledigd worden (Lee & Chan, 2009). Dit doen zij omdat ze afhankelijk zijn van bijvoorbeeld de regering of andere instituten. Het beledigen van deze instituten kan resulteren in censuur, waarbij de regering boetes kan opleggen of die licentie van de mediaorganisatie kan intrekken. Volgens Lee & Chan (2009) is er zeker sprake van zelfcensuur door journalisten in Hong Kong. Ook speelt politieke voorkeur een grote rol bij het verdelen van nieuwsonderwerpen. Zo wordt vanuit het management bepaald wie welke onderwerpen mag behandelen op basis van de politieke voorkeur van de journalist. Kenny & Gross (2008) stellen dat (zelf)censuur in Centraal Azië onafhankelijke journalistiek onmogelijk maakt. Journalisten in Centraal Azië ervaren dat geloofwaardige, op feiten gebaseerde journalistiek slecht is ontwikkeld. Journalisten ervaren vooral problemen bij het vinden van juiste, feitelijke bronnen.

Persvrijheid in Rusland

Becker (2004) omschrijft Rusland als een neo-autoritair systeem, waarbij politieke macht een grote rol speelt. Op het eerste gezicht lijkt een dergelijk systeem kenmerken te hebben van intern pluralisme, waarbij binnen een medium er ruimte is voor meerdere geluiden. Toch zijn er zo de nodige beperkingen. Deze beperkingen zijn vooral terug te vinden als het gaat om onderwerpen die voor het regime als zeer belangrijk worden ervaren, zoals nationale veiligheid of verkiezingen. Een neo-autoritair systeem kenmerkt zich volgens Becker (2004) door een gebrek aan autonomie bij media onder staatseigendom. Politieke loyaliteit speelt een grote rol bij benoemingen voor belangrijke posities. Subsidies, belastingvoordeel, politieke propaganda en dergelijke worden ingezet om de steun voor het regime als geheel te bevorderen, anders dan om de bevolking daadwerkelijk te ondersteunen.

Rusland leek begin jaren negentig een positieve periode in te gaan op het gebied van media en journalistiek. De staat investeerde geld in subsidies voor diverse instanties en er was nog weinig sprake van politieke bemoeienis (Jakubowicz, 1998). Het leek alsof Rusland langzaam een transformatie doormaakte naar een democratisch mediasysteem. Volgens Becker (2004) heeft deze positieve trend echter geen stand weten te houden en is het mediasysteem negatief veranderd, ondanks de positieve groei die het systeem heeft door gemaakt sinds het Sovjettijdperk. Een probleem in het huidige Russische mediasysteem is dat Russisch leider Poetin interventies uitoefent op bijvoorbeeld televisie. Televisie wordt in Rusland gezien als de belangrijkste type media (White & Oates, 2003) Toegang tot televisie wordt geweigerd wanneer onderwerpen die van belang worden geacht binnen het regime op het spel staan. Het Russische regime onder leiding van Poetin bemoeit zich ook nog altijd met de journalistiek. Zo worden kritische journalisten en overige kritische media getergd en tegengewerkt. Toch bieden trends, zoals de opmars van nieuwe media, een kans voor journalisten in Rusland om een tegengeluid te laten horen (Azhgikhina, 2007). Dit neemt niet weg dat er tot op de dag van vandaag angst ontstaat onder journalisten om daadwerkelijk een tegengeluid te laten horen (White & Oates, 2003).

Wat betekent het nu daadwerkelijk om een journalist te zijn in Rusland? Volgens het rapport van International Federation of Journalists (2013) is de relatie tussen journalisten en de overheid slecht, met kenmerken als geweld en strafrechtelijke vervolgingen. Er is absoluut sprake van censuur, zo worden verschillende kranten, maar ook online media, verboden. Er zijn zelfs voorbeelden waarbij Russische journalisten bedreigd en uiteindelijk vermoord worden. Russische journalisten gaan verschillend om met deze ontwikkelingen. Azhgikhina (2007) stelt dat censuur leidt tot het opstappen van vele journalisten. Zij staan niet achter het systeem en zien dan ook geen mogelijkheid om hun professionele taak als journalist te vervullen. De journalisten die ondanks de situatie wel besluiten om te blijven, zijn vaak

optimistisch ingesteld en hopen nog altijd op een vrije, eerlijke wereld. Een wereld waarin een journalist het publiek moet kunnen informeren, daadwerkelijk een verschil moet kunnen maken en integer moet kunnen zijn. Toch zijn er volgens Azhgikhina (2007) ook journalisten die juist gebruik maken van de situatie en die hun professionele normen overschrijden door deals te sluiten met bijvoorbeeld de politiek of publieke instanties.

Persvrijheid in China

China is volgens het persvrijheidsrapport van Freedom House (2015a) niet vrij. Dit geldt zowel voor internet als voor de pers. Volgens Yuezhi (2000) is de journalistiek in China een verlengstuk van de politiek, waarbij journalisten zich voornamelijk bezighouden met het schrijven van propaganda ten gunste van het regime. Ondanks veranderingen in de afgelopen jaren, waarbij bijvoorbeeld de commercialisering van media is toegenomen en het westerse mediamodel belangrijker is geworden, hebben de media nog altijd een sterke waakhondfunctie die sterk verschilt van de westerse waakhondfunctie van de media. Deze waakhondfunctie van de media wordt namelijk gestuurd door de Communistische Partij. Deze oefent invloed uit op mediaorganisaties, om te voorkomen dat zij kritisch zullen berichtgeven over de Partij (Yuezhi, 2000).

Een journalist zijn of worden in China brengt bepaalde verplichtingen met zich mee. Zo moeten journalisten, sinds 2014, allereerst een perskaartexamen afleggen. De lesstof bestaat voor een groot deel uit socialistische ideologieën. Verder wordt geëist dat journalisten als verlengstuk van de Communistische Partij en de overheid werken. Werken journalisten niet in lijn met deze partijen, dan volgen sancties zoals gevangenisstraffen of zelfs de dood. Ook volgen er sancties op wat de overheid formuleert als 'foutief' nieuws, waarbij vervolgens licenties en perskaarten worden ingetrokken. Volgens het rapport van International Federation of Journalists (2014) is er dan ook sprake in China van censuur, corruptie en controle vanuit de overheid.

Volgens De Burgh (2010) heeft de journalistiek in China zich nooit goed kunnen ontwikkelen vanwege de heersende ideeën. Daarnaast is ook de gehele interpretatie van de journalistiek anders dan in het westen. Een carrière binnen de journalistiek werd vooral geambieerd door patriotten en activisten, om op die manier een ander geluid te laten horen en journalistiek te bedrijven georiënteerd op veranderingen (De Burgh, 2010). In tegenstelling tot westerse landen waar journalistiek juist streeft naar objectiviteit en ethiek. Zhang (2009) stelt daarentegen dat in China wel een vorm van professionalisering van de journalistiek is ontstaan. Zo hebben journalisten percepties over de journalistiek die veel overeenkomsten vertonen met westerse ideeën over journalistiek. Ook is de journalist in China tegenwoordig meer gefocust op het publiek, anders dan op de Partij. Toch zijn

Chinese journalisten nog altijd een verlengstuk van de Partij en blijkt dit ook uit hun sturende en belerende berichtgeving. Journalisten gaan verschillend om met beperkte persvrijheid. Zo besluiten ze vaak om controversiële onderwerpen te vermijden en zich meer te focussen op luchtige onderwerpen, zoals celebrity-nieuws, om problemen met de staat te voorkomen (Kenny & Gross, 2008).

Voor beide landen (Rusland en China) geldt dat de controle op journalistiek vanuit de overheid en politiek sterk is. In China is de journalistiek sterk afhankelijk van een bepaalde ideologie, opgedragen door het regime. Zowel in China als in Rusland geldt dat staatsinterventie en politieke controle veel voorkomen. Dit heeft voor beide landen tot gevolg dat de professionalisering van de journalistiek, waarbij journalisten onder andere de mogelijkheid hebben om 'objectief' te kunnen berichten, tot op de dag van vandaag zwak is.

Persvrijheid in Hongarije

Volgens Kovács (2014) is het medialandschap in Hongarije, sinds Orbán in 2010 werd gekozen tot premier, veranderd van westers en liberaal naar meer conservatief. Deze verandering ligt ten grondslag aan de investeringen van invloedrijke zakenmannen die loyaal zijn aan Fidesz en ook vrij conservatief zijn. Hoewel in het hele medialandschap in Hongarije de totale reclame-inkomsten met dertig procent zijn gedaald in 2014, geldt dat de media van deze groep zakenmensen gelieerd aan Fidesz nog altijd winstgevend zijn. De invloed vanuit de politiek, of investeerders gelieerd aan een politieke partij, op de media is groot. Het is dan ook opvallend dat media gelieerd aan de regering winstgevend blijken te zijn, in tegenstelling tot overige media in Hongarije (Freedom House, 2014b).

Ook volgens het rapport van WAN-IFRA (2013) is de invloed van de regering op de media groter geworden. Er zijn verschillende manieren waarop de regering druk uitoefent op de media. Niet alleen, zoals hierboven omschreven, via investeerders die loyaal zijn aan de regering, maar ook via de publieke media. In Hongarije zijn deze volgens dit rapport media een verlengstuk van de regering (WAN-IFRA, 2013).

Ondanks deze ontwikkelingen, is volgens Kovács (2014) het internet volledig vrij in Hongarije, de pers is gedeeltelijk vrij. Over harde censuur wordt daarom binnen deze discussie vooralsnog niet duidelijk gesproken. Tegelijkertijd wordt gesteld dat de maatregelen van de regering binnen het medialandschap een vorm van zachte censuur zijn. Daarmee wordt bedoeld op het uitoefenen van druk op de media door de regering, mogelijk gemaakt door hun financiële macht. Deze druk oefenen zij uit door kritische media te bestraffen en loyale media te belonen (Mong, Nagy, Polyák, Urbán, & Uszkiewicz, 2015). De verwachting is daarom dat de ontwikkelingen kunnen leiden tot zelfcensuur. Hoewel er dus sprake lijkt te zijn van persvrijheid in Hongarije, is een indirect gevolg van de ontwikkelingen

in het medialandschap dat journalisten zichzelf gaan censureren, om een goede verstandhouding met de regering te behouden (WAN-IFRA, 2013).

3.7 Conclusie

In het theoretische kader is de context voor dit onderzoek uiteengezet. Mediabeleid wordt ontwikkeld om bepaalde doelen te behalen, waarbij het publieke belang een belangrijke rol speelt. Bij het ontwikkelen van beleid zijn de overheid en het bedrijfsleven continu in onderhandeling met als doel om beide belangen zoveel mogelijk te behartigen. De media dienen bepaalde prestaties te leveren tegenover het publiek, ook wel de media performance. Dit doen zij door rekening te houden met het politieke welzijn, het sociale welzijn en het economische welzijn. Media hebben zo hun verplichtingen naar de samenleving, ofwel de media accountability. De media kunnen verantwoordelijk worden gehouden op verschillende manieren. Daarnaast is er bepaalde wet- en regelgeving waar alle landen binnen de Europese Unie aan moeten voldoen om het publieke belang veilig te stellen.

Mediabeleid is een onderdeel van een groter geheel; namelijk het mediasysteem. Hallin & Mancini (2004) hebben drie modellen ontworpen waar zij Europese landen in hebben ondergebracht. Volgens deze theorie valt een bepaald mediasysteem binnen een model op basis van de ontwikkeling van de volgende vier pijlers: de ontwikkeling van de media-industrie, politiek parallelisme, de ontwikkeling van journalistieke professionalisering en de mate en aard van staatinterventie in mediasystemen. Volgens deze theorie hebben Midden- en Oost- Europese landen de meeste raakvlakken met het gepolariseerde model. Verder blijkt er een trend gaande te zijn waarbij landen steeds meer naar het liberale model toeschuiven. Gelet op Hongarije, blijkt er geen overtuigend bewijs te zijn dat het land ondergebracht kan worden in een van de drie modellen. Hongarije heeft namelijk eigenschappen van meerdere modellen. Färdigh (2010) stelt dat mediasystemen in Midden- en Oost-Europa daarom beter omschreven kunnen worden als postcommunistisch. Deze postcommunistische mediasystemen kenmerken zich door een sterk nationalisme, maar hebben tegelijkertijd een nadrukkelijk westers ideaal. Tijdens het formuleren van beleid werd het westerse ideaal dan ook vaak nagebootst, waar liberalisering en commercialisering een gevolg van was. Beleid dat raakvlakken had met dat van westerse landen werd al snel geïmplementeerd, het systeem als basis van het beleid verschilde echter vaak nog sterk ten opzichte van westerse mediasystemen.

Of het huidige Hongaarse mediabeleid censuur kent is vooralsnog de vraag. Censuur kan worden omschreven als het tegenovergestelde van persvrijheid. Wanneer journalisten slechts beperkte persvrijheid kennen, is dit vooral te merken aan de manier waarop zij met bronnen om kunnen gaan. Deze bronnen zijn vaak ontoegankelijk en onbetrouwbaar.

Daarnaast dienen journalisten bij beperkte persvrijheid rekening te houden met de onderwerpkeuze, het benaderen van verschillende bronnen en het presenteren van verschillende perspectieven (Kester, 2010). De journalist heeft als belangrijkste doel om positief te berichten over het regime als geheel. Vervullen Russische journalisten deze taken niet, dan kunnen zij tegenwerking verwachten. Ook in China is volgens Yuezhi (2000) de journalistiek een verlengstuk van de politiek en kan de journalist daardoor niet onafhankelijk berichtgeven. In Hongarije is vooralsnog de verwachting dat de veranderingen in het medialandschap wel degelijk gevolgen zullen hebben voor de journalistiek. Zo bestaat het vermoeden dat zelfcensuur toeneemt in Hongarije, omdat journalisten een goede verstandhouding met de regering willen behouden (WAN-IFRA, 2013).

4 Methode

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode van het onderzoek uiteengezet.

Het doel van dit onderzoek is om de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden:

Hoe wordt het Hongaarse mediabeleid ervaren door journalisten en hoe vertaalt dit zich in het uitvoeren van hun professie?

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn diverse journalisten geïnterviewd. De kwalitatieve interviews zijn afgenomen op basis van de gefundeerde theoriebenadering volgens Glaser & Strauss (1967). In dit hoofdstuk wordt allereerst de gefundeerde theoriebenadering uitgelegd, dan wordt er nader ingegaan op de kwalitatieve interviews, de thema's van de interviews, de respondenten en de manier waarop de data is geanalyseerd.

4.1 Gefundeerde theoriebenadering

In dit onderzoek is gekeken naar de manier waarop het Hongaarse mediabeleid wordt ervaren door journalisten en hoe dit zich vertaalt in het uitvoeren van hun professie. Er is tot op heden nog nauwelijks wetenschappelijk onderzoek gedaan naar dit specifieke onderwerp, ook vergelijkbaar onderzoek is schaars. Dit onderzoek hoopt een bijdrage te kunnen leveren aan de bestaande kennis over het onderwerp. Omdat er nog weinig theoretische kennis bestaat over het onderwerp, is de keuze gemaakt om het onderzoek op te zetten vanuit de gefundeerde theoriebenadering (Glaser & Strauss, 1967). Deze benadering wordt vaak ingezet wanneer er nog weinig bekend is over een bepaald onderwerp. Theorie wordt bij deze benadering afgeleid van de data.

De gefundeerde theoriebenadering gaat uit van een inductief proces. Dit houdt in dat theorie wordt gevormd vanuit de data. Door constant cases te observeren en te vergelijken worden er relaties gelegd wat leidt tot nieuwe theorie (Boeije, 2005). Inductie is het tegenovergestelde van deductie. Een deductief proces wordt vaak ingezet bij kwantitatief onderzoek, waarbij theorie wordt getoetst aan de hand van hypotheses. Een ander kenmerk van de gefundeerde theoriebenadering is dat deze iteratief is. Dit wil zeggen dat de verzameling van data en de analyse tegelijk plaatsvinden. Onderzoeksgegevens worden constant vergeleken met nieuwe resultaten, zodat uiteindelijk relaties kunnen worden gelegd en er categorieën kunnen worden gevormd (Boeije, 2005).

4.2 Data-analyse

De interviews zijn opgenomen en vervolgens volledig getranscribeerd. Het analyseren is vervolgens verlopen door middel van een codering, zoals gebruikelijk bij de gefundeerde theoriebenadering. De interviews zijn gecodeerd naar voorbeeld van de drie fases van Boeije (2005); open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Open coderen is een globale fase, waarbij steekwoorden toegekend worden aan delen van de tekst. Er ontstaan fragmenten die telkens met elkaar worden vergeleken, zodat groepen ontstaan met een bepaalde codenaam. Deze eerste fase kan worden afgerond wanneer er geen nieuwe codes meer nodig blijken te zijn. De tweede fase betreft het axiaal coderen. Het doel van deze fase is om vast te stellen wat belangrijke en minder belangrijke elementen van het onderzoek zijn. Er wordt nagegaan of de ontwikkelde codes voldoende de lading dekken en vervolgens worden er clusters gecreëerd met daarin hoofd- en subcodes. In de laatste fase, selectief coderen, wordt structuur aangebracht en kunnen de gegevens in elkaar worden geschoven. De nadruk ligt in deze fase op het leggen van verbanden en het opstellen van de uiteindelijke thema's. Deze fase kan worden beëindigd wanneer verzadiging optreedt en er geen nieuwe informatie of thema's meer worden geobserveerd in de data.

4.3 Kwalitatieve interviews

Het datamateriaal dat is geanalyseerd voor dit onderzoek bestond uit kwalitatieve diepte-interviews. Volgens Boeije is het doel van kwalitatieve interviews om een inzicht te krijgen in "gedragingen, opvattingen, houdingen en ervaringen ten aanzien van bepaalde sociale verschijnselen" (Boeije, 2005, p. 57). Er is gekozen voor deze methode, omdat deze methode van dataverzameling zich goed leent voor het achterhalen van attitudes, opinies, gevoelens en gedachten (Gilbert, 2008). In dit onderzoek staan de ervaringen van Hongaarse journalisten centraal. Het afnemen van diepte-interviews lijkt daarom ook de methode die het beste aansluit op dit type onderzoek.

Er is gekozen om de interviews semigestructureerd op te stellen. Dit houdt in dat er voorbereidingen zijn geweest die hebben geleid tot een lijst van onderwerpen en/of vragen die aan bod komen (Boeije, 2005). De structurering van de interviews zijn echter zo vrij mogelijk gelaten. Er is tijdens de interviews zoveel mogelijk ruimte gegeven aan de respondent om vrij te kunnen spreken over zijn of haar ervaringen, perspectieven en dergelijke. De interviewer heeft getracht het interview zo min mogelijk te sturen. Het hanteren van een topiclijst heeft echter gezorgd voor een houvast, zodat in ieder geval de belangrijkste thema's aan bod kwamen. De onderzoeker zet bij een topiclijst de onderzoeksvraag om naar thema's en uiteindelijk onderwerpen, die met de respondent gesproken kunnen worden. Omgekeerd is het van belang dat alle vragen die voorkomen op relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag (Boeije, 2005).

4.4 Thema's

De opgestelde topiclijst bevatte enkele onderwerpen die zijn besproken met de respondenten. Deze onderwerpen in de topiclijst zijn ontstaan vanuit de theorie, zoals de vier pijlers van mediasystemen volgens Hallin & Mancini (2004) en via een soortgelijke onderzoeken (zoals Metyková & Císarová, 2009). Kenmerken die uit deze theorie naar voren kwamen zijn behandeld tijdens de interviews. Zo werd er gesproken over de visie van de journalisten op journalistiek en wat daar belangrijke kernwaarden bij zijn. Ook de mate van professionalisering van de journalistiek werd behandeld en de manier waarop zij in staat zijn hun professie uit te voeren. Daarnaast ging het tijdens de interviews over eventuele beperkingen die zij ondervinden en mate waarin de politiek of overheid zich bemoeit met de journalistiek.

Tijdens de interviews is gevraagd naar persoonlijke ervaringen en perspectieven met betrekking tot deze thema's. Niet alleen deze thema's stonden centraal, het was vrij aan de respondent om zelf thema's aan te dragen. Wanneer hier sprake van was heeft de onderzoeker getracht zoveel mogelijk door te vragen op deze, eigen aangedragen, thema's door middel van een open vraagstelling. De onderzoeker heeft op die manier getracht het interview zo min mogelijk te sturen. In het volgende overzicht worden de hoofdthema's uiteengezet, met daaronder de subthema's en de daarbij behorende onderwerpen. Dit zijn gedeeltelijk de onderwerpen die door de onderzoeker voorafgaand zijn opgesteld, aangevuld met thema's die zijn ontstaan tijdens de interviews en die dus zijn aangedragen door de respondent.

Context

- Historie: Wat voor land is Hongarije? Welke ontwikkelingen heeft Hongarije doorgemaakt?
- Cultuur: Hoe kan de cultuur worden omschreven? Waar komt deze cultuur vandaan? Welke ontwikkelingen en/of veranderingen hebben hierin plaatsgevonden?

Journalistiek

- Definitie: Wat beschouwt de journalist als journalistiek?
- Kernwaarden: Welke kernwaarden zijn van belang bij journalistiek? Welke eigenschappen behoort een journalist te hebben?
- Ontwikkeling: Hoe is de journalistiek in Hongarije ontwikkeld? Welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden? Wat hebben deze ontwikkelingen teweeg gebracht?
- Professionalisering: In hoeverre is journalistiek een professie? Wat betekent de professionalisering van journalistiek?

Media

- Definitie: Hoe is de mediasysteem in Hongarije vormgegeven? Wat vindt de journalist belangrijk in een mediasysteem?
- Ontwikkeling: Hoe heeft het mediasysteem zich ontwikkeld? Wat zijn veranderingen?
- Mediabeleid: Hoe ervaart de journalist het mediabeleid? Wat zijn de ontwikkelingen?

Politiek

- Orbán: Wat vindt de journalist van de huidige politiek? Hoe verhoudt zich dat tot eerdere regeringen? Wat zijn belangrijke kenmerken van Orbán I en II?
- Politiek parallelisme: Hoe verhouden politiek en media zich tot elkaar? Waar blijkt dit uit?
- Censuur: Hoe functioneert de journalist in het mediasysteem? Welke beperkingen zijn er? Wat zijn deze beperkingen? Hoe verhoudt zich dat tot de regering?

Deze hoofd- en subthema's zijn tijdens de interviews behandeld. De vragen geven slechts een indicatie van de manier waarop de vragen zijn gesteld. Elk interview was uiteraard anders en de vragen zijn niet letterlijk allemaal gesteld aan de respondent. De respondent vertelde veelal een verhaal, waar vervolgens op ingehaakt kon worden.

4.5 Respondenten

In totaal zijn voor dit onderzoek tien interviews afgenomen met verschillende journalisten. Enkele interviews zijn in Nederland afgenomen, het overgrote deel is in de hoofdstad van Hongarije, Boedapest, afgenomen. De interviews zijn afgenomen in de periode van 2 april tot en met 29 mei 2015. Er is specifiek op zoek gegaan naar journalisten die werkzaam zijn bij verschillende media, om zo een uiteenlopend beeld te krijgen over hoe journalisten het mediabeleid ervaren. In Nederland is allereerst een overzicht gemaakt van journalisten die mogelijk interessant waren om te interviewen. Deze zijn per e-mail benaderd en via deze wijze is het merendeel van de interviews ingepland. Dit wordt ook wel doelbewust samplen genoemd: een specifiek gekozen groep wordt geselecteerd (Gilbert, 2008). Ook is er gebruik gemaakt van de sneeuwbalmethode (Boeije, 2005). Na afloop van de interviews is aan enkele journalisten gevraagd of zij journalisten kennen die eventueel ook bereid waren om mee te werken aan het onderzoek. Dit heeft geresulteerd in nieuwe contacten die vervolgens vaak bereid waren ook mee te werken, door middel van het afnemen van een diepte-interview.

Alle respondenten zijn schrijvende journalisten. Twee respondenten schrijven content over Hongarije vanuit Nederland, één journalist schrijft als correspondent voor een Nederlandse krant vanuit Boedapest, de overige respondenten zijn werkzaam in Hongarije

(Boedapest) als journalist voor een Hongaars dagblad of voor een Hongaars online nieuwswebsite. In het volgende schema wordt weergegeven voor welk type medium de journalisten werken en welke functie zij daar bekleeden.

Respondent	Medium	Functie
1.	Gedrukt magazine	Hoofdredacteur
2.	Online nieuwswebsite	Hoofdredacteur
3.	Online nieuwswebsite	Journalist
4.	Gedrukt dagblad	Correspondent
5.	Internationaal persbureau	Journalist/teamleider
6.	Gedrukt dagblad	Journalist
7.	Online nieuwswebsite	Redacteur
8.	Online nieuwswebsite	Hoofdredacteur
9.	Internationaal persbureau	Journalist
10.	Gedrukt dagblad	Journalist

In de uitwerking en de rapportage van de interviews is de identiteit van de participant niet kenbaar en blijft de participant dus volledig anoniem. Het merendeel van de journalisten gaf aan liever anoniem te willen blijven. Deze keuze is hen voor het afnemen van interview dan ook voorgelegd. Het onderwerp van dit onderzoek is vrij controversieel en bevat gevoelige onderwerpen, vandaar dat extra rekening is gehouden met de anonimiteit en daarmee veiligheid van de respondent. Overigens is bij het rekruteren al een korte introductie gegeven over het doel van het interview en de context van het onderzoek. De onderzoeker heeft getracht zo open mogelijk informatie te verschaffen aan de respondenten over het onderzoek.

5 Resultaten

In het resultatenhoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van de interviews met de journalisten weergegeven. Tijdens deze interviews kwamen verschillende thema's naar voren, die vervolgens onderverdeeld konden worden in subcategorieën. Allereerst wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de algehele context van de Hongaarse politiek en het Hongaarse mediasysteem. De journalisten omschrijven belangrijke ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden die de basis vormen voor de Hongaarse cultuur zoals zij die nu kennen. Ook wordt besproken wat de journalisten definiëren als journalistiek en welke kernwaarden daar volgens hen bij horen. Het volgende deel van het hoofdstuk gaat in op het moment dat Orbán daadwerkelijk is gekozen tot premier en welke veranderingen dat teweeg heeft gebracht binnen het mediasysteem in Hongarije. Zo vertellen de journalisten dat het mediasysteem bepaalde kenmerken heeft aangenomen sinds zijn aantreden. In het laatste deel van het resultatenhoofdstuk reflecteren de journalisten op wat deze veranderingen betekenen en wat volgens hen de gevolgen zijn van deze veranderingen op de journalistiek.

5.1 De context

Hongarije kent een lange historie die volgens de journalisten van belang is om de context te kunnen begrijpen. De ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden bepalen volgens hen mede de hedendaagse cultuur in Hongarije. Zij bespreken deze context om duidelijk te maken waar bepaalde keuzes die vandaag de dag in Hongarije worden gemaakt op bijvoorbeeld politiek gebied, op gebaseerd zijn.

De historie

Wanneer journalisten vertellen over hun ervaringen, wordt er al snel stilgestaan bij de context die volgens hen niet vergeten moet worden wanneer er wordt gesproken over bijvoorbeeld bepaalde politieke keuzes. Hongarije kent een lange historie, waarin vooral veel werd verloren. Na de Eerste Wereldoorlog werd het Verdrag van Trianon gesloten, waarbij Hongarije het overgrote deel van haar grondgebied moest afstaan. Dit was een grote nederlaag voor het volk. Niet alleen verloor Hongarije veel grondgebied, ook veranderde hiermee plotseling de identiteit van veel Hongaren, omdat zij plotseling buiten Hongaars grensgebied woonden.

De periode van 1949 tot 1989 kenmerkte zich door een totale overheersing door de Sovjet-Unie. In deze lange communistische periode speelde de staat een belangrijke rol en was er voor democratie geen ruimte. Vrijheid van meningsuiting bestond dan ook niet. De overgang naar een democratie vond uiteindelijk plaats in 1989. Toch benadrukken de

journalisten dat deze overgang niet betekende dat de situatie in het land direct verbeterde. De socialisten die vervolgens aan de macht kwamen wisten de economische situatie in het land wederom niet te verbeteren of te stabiliseren.

“I would like to emphasize that I wouldn’t prefer if the lefts come back into power, because of what happened before in Hungary, it was horrible. I think the economy of the country was totally mismanaged.” (Redacteur online nieuwswebsite, 7.5)

De journalisten beschrijven dat vrijwel de hele periode vanaf het Verdrag van Trianon in 1920 tot 2010 zich kenmerkte door een continu verlies, met hier en daar enkele uitzonderingen. De bevolking had weinig inspraak tegenover de sterke staat. De staat bepaalde wat goed was voor het land en van onderhandelingen of discussies was geen sprake. Daarnaast was vriendjespolitiek in deze periode overal aanwezig. De staat bepaalde de verdeling van de subsidies, dat vervolgens dikwijls ten goede kwam aan kennissen of familie. Men was gewend aan corruptie en keek hier ook niet meer vreemd van op. Dit in tegenstelling tot het verwachtingspatroon na 1989. De democratie werd snel ingevoerd en de bevolking hoopte op directe verbetering, maar tevergeefs. Vooral de periode waarin de socialisten aan de macht waren (2002-2009) kenmerkte zich door een grote politieke instabiliteit. Het land had te maken met flinke begrotingsproblemen en corruptieschandalen. De socialisten waren niet in staat om een robuuste basis te ontwikkelen voor de nieuwe, jonge democratie.

“So it’s this constantly being on the losing side of everything. In the 20th century, the people of Hungary have been screwed over. So the First World War they lost, Trianon happened and they lost two third of the land. And then there was for like only a few months a very democratic government, but then the communists overthrew this and they took over. In 1989, when the transition happened, I think that the vast majority of Hungary really suffered, because it was not ready to take on the market economy in its form. Then you had these twenty years of corruption. So this all built up in the Hungarian culture.” (Journalist online nieuwswebsite, 3.14)

De cultuur

Volgens de journalisten hebben deze historische ontwikkelingen de hedendaagse Hongaarse cultuur mede gevormd. De gemiddelde Hongaar is volgens hen negatief gestemd

en heeft in het algemeen weinig vertrouwen in instanties als de media, de overheid of de politiek. De Hongaar lijkt in het algemeen gewend te zijn om belazerd te worden door de overheid en de politiek en kijkt daar om die reden dus ook niet meer vreemd van op.

“But the general mood is that people don’t trust media at all. Zero trust. And people have become convinced, not without reason, that every single journalist is serving someone else’s interest. People in the streets will tell you. They will probably think that I’m paid by George Soros to undermine the government, that’s probably what they’ll think about me.”

(Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.4)

Er heerst dus vooral argwaan richting deze instanties, wat de cultuur volgens de journalisten tot op zekere hoogte bepaalt. Het gebrek aan vertrouwen in bijvoorbeeld de politiek heeft ervoor gezorgd dat men discussies over politiek vaak liever vermijdt. De angst heerst volgens de journalisten dat bepaalde politieke uitspraken tegen je gebruikt kunnen worden, wat bijvoorbeeld kan resulteren in het verliezen van je baan.

“Hongaren zijn gewend om niet in het openbaar dingen uit te spreken die misschien wel eens in het openbaar gehoord zouden kunnen worden. Nee, je zult op straat niet zomaar mensen luid horen praten over politiek.”

(Hoofdredacteur online nieuwswebsite, 2.10)

Samenvattend is dus de Hongaarse cultuur zoals die nu is volgens de journalisten mede bepaald door verschillende historische gebeurtenissen. Voornamelijk het communisme en het daarop volgende socialisme hebben hun sporen achtergelaten in de hedendaagse cultuur. De staat bepaalde in deze periodes wat er gebeurde en het volk had hier geen inspraak in. De journalisten ervaren vooral ook de periode na 1989, waarin de socialisten aan de macht waren, als een ramp voor het land vooral ook op economisch vlak. Deze ontwikkelingen zorgen volgens de journalisten vandaag de dag voor een sfeer, waarbij de bevolking alle vertrouwen in onder andere de staat, de politiek en de media kwijt is.

“People are numb to it, people are immune to it. It’s a long story, but I do think that in this part of the world the idea is that politicians or powerful people decide what happens with public money, decide what’s written in the newspaper, decide who gets jobs and who doesn’t. This has been the case forever. You know Hungary does not have a very long and robust history of civic pride. I mean during communism of course the government decided who

gets what, now there's Orbán who decides; that's the way it is."

(Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.5)

5.2 Perspectieven op journalistiek

De journalisten hebben een duidelijk beeld over wat journalistiek is en wat basisprincipes zijn bij het uitvoeren van hun professie. Zij zien het beroep journalist daadwerkelijk als een professie, waarbij zij van mening zijn dat een journalist bepaalde opleidingen dient te volgen om journalist te kunnen worden. Daarnaast zijn volgens hen diverse kernwaarden of basisprincipes van belang, waar een journalist rekening mee dient te houden.

Wanneer zij spreken over wat een journalist in hun ogen precies is, dan wordt al snel gesproken over de journalist in de traditionele vorm en de journalist in de moderne vorm. Een journalist in de traditionele vorm is iemand die schrijft voor een dagblad of een krant en die dus daadwerkelijk materiaal produceert voor gedrukte media. Een journalist in de moderne vorm is een journalist die materiaal produceert voor online en social media.

"I don't consider myself a journalist. I'm involved in journalism, but there are much more qualified people doing journalism than me. So I'm not a journalist in the traditional sense, I'm a journalist in the modern sense where my platform is the Internet. I didn't have formal training in journalism and I think that's why I'm not willing to call myself one." (Journalist online nieuwswebsite, 3.1)

De journalisten omschrijven een duidelijk onderscheid tussen deze twee vormen van journalistiek, waarbij ze er niet helemaal uit zijn of een journalist in de moderne vorm daadwerkelijk een journalist genoemd kan worden. Wel benadrukken zij de toenemende professionaliteit van online media en dat deze een steeds groter bereik hebben.

Er zijn enkele aspecten die de journalisten als belangrijk ervaren bij het uitvoeren van hun professie. Zo wordt gesteld dat vooringenomenheid onontkoombaar is en dat dus iedereen altijd wel gedeeltelijk vooringenomen is. Onpartijdige journalistiek bestaat niet, omdat het altijd een persoon is die materiaal produceert en een persoon is nooit neutraal. Iedereen heeft bepaalde conventies. Deze conventies ontstaan door bijvoorbeeld de opvoeding die iemand heeft gehad, of de omgeving waar iemand woont. Zo is ook in Hongarije onbevooroordeelde journalistiek onmogelijk, omdat onder andere de eerder geschetste cultuur en historie altijd meespelen in de manier waarop een journalist de wereld ervaart en dit, bewust of onbewust, meeneemt in zijn of haar berichtgeving.

“We’re definitely not neutral. This is a lie when people say that there is unbiased journalism, there is no such thing as unbiased anything. As long as there is a human doing it it’s going to have some kind of bias. That’s inescapable. The question is: what is the worldview that you have? So I don’t think there is such a thing as unbiased journalism. But bias isn’t a bad thing. It’s not something that’s bad if it’s clear what it is.” (Journalist online nieuwswebsite, 3.7)

Wel wordt gesteld dat een journalist altijd moet proberen om zo neutraal mogelijk te berichten en dat daar nu juist een uitdaging in ligt.

“In principe vind ik dat je je over je eigen mening heen moet kunnen zetten en op zijn minst ook een tegengeluid moet kunnen laten horen. Je moet in staat kunnen zijn om als een verhaal gaandeweg anders blijkt uit te pakken dan je had gedacht, dat je het dan ook anders opschrijft dan dat je oorspronkelijk had gedacht.” (Correspondent gedrukt dagblad, 4.5)

Om toch enigszins neutraal te kunnen berichten is juist brongebruik volgens de journalisten essentieel. Het is volgens hen van belang om je goed te verdiepen in een bepaald onderwerp en om daarbij meerdere bronnen te raadplegen. Belangrijke bronnen zijn bijvoorbeeld wetenschappelijke bronnen, maar ook statistieke gegevens.

“You have to be very selective in your approach, and you have to work more than you think on how to collect data, which will serve you to make a good analysis on the situation.” (Journalist gedrukt dagblad, 6.6)

Ook accuratesse is essentieel voor journalisten, vooral wanneer het gaat om brongebruik. Een journalist dient nauwkeurig met bronnen om te gaan en behoort dus voldoende studie te hebben gedaan alvorens artikelen gepubliceerd worden. Het is belangrijk dat alle feiten kloppen en er dus geen onwaarheden de wereld in worden geholpen.

“The most important thing is accuracy; if it’s not true it’s not news. I don’t think it’s my job to convince people to vote this way or another. All I can do is present them the facts.” (Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.6)

Journalisten proberen door middel van accuratesse en dus door het raadplegen van meerdere bronnen zo neutraal mogelijk te werken. Het laten horen van voor- en tegengeluiden en het presenteren van feiten (zo mogelijk wetenschappelijk onderbouwd) is daarbij van groot belang. Journalisten proberen daarmee niet alleen zo neutraal mogelijk te zijn, maar ook zo onafhankelijk mogelijk. Het raadplegen van slechts één bron bij het schrijven van een artikel draagt volgens hen niet bij aan de onafhankelijkheid. Wanneer een bron alleen afkomstig is van de staat of van één politieke partij bijvoorbeeld, dan geeft dat volgens hen niet een volledig beeld weer van de situatie.

De journalisten hadden in het algemeen dezelfde gedachten over journalistiek, hoe zij hun professie ervaren en welke kernwaarden voor hen van belang zijn. Eén journalist bleek echter een andere mening te hebben dan de andere journalisten. De manier van werken van deze journalist verschilde ook ten opzichte van de rest. Deze journalist gebruikt namelijk bij het schrijven van artikelen voornamelijk de MTI, een Hongaars persbureau van de staat. Daarnaast gebruik hij af en toe een andere nieuwsbron van de regering. Zijn bronnen zijn dus voornamelijk afkomstig van de regering.

“So I use these Hungarian sources. I have to write five articles everyday, short articles; around 300 words, but that’s still quite difficult. So I use these Hungarian sources. I have a little part of my article from MTI, and I’m trying to expand it with other Hungarian sources. So the core of my use is this MTI, which is a very good basis.” (Redacteur online nieuwswebsite, 7.2)

De druk is volgens hem hoog en er moet elke dag voldoende gepresteerd worden. Daarom is er onvoldoende tijd en budget om daadwerkelijk zelf op zoek te gaan naar overige bronnen. Zijn manier van informatie vergaren verschilt dus behoorlijk ten opzichte van de andere journalisten; deze journalist gebruikt vrijwel alleen bronnen afkomstig van de staat. Zijn algehele visie op journalistiek was ook niet geheel in lijn met de andere journalisten. Zo was hij van mening dat journalisten tegenwoordig vaak te kritisch zijn richting de regering en dat de algehele manier van schrijven hem in veel gevallen niet aanspreekt.

“In Hungary, we have a more conservative approach in our minds towards certain things. There’s a huge difference between the western media and the Hungarian media. The attitude of online new media is very liberal and very anti-government. I don’t like their style, because it’s full of cynicism, and it hates everything we see. They’re not appreciating things, which should be appreciated. I mean if there’s a new institutional building or developments,

criticizing everything about the government is not fair." (Redacteur online nieuwswebsite, 7.6)

Deze uitspraak ligt lijnrecht tegenover een journalist die het juist ziet als zijn rol om altijd kritisch te zijn, tegenover welke regering dan ook. Hij ziet het als zijn missie om altijd achter de waarheid te komen en dit kan alleen door kritisch te zijn en door alles tot op de bodem uit te zoeken.

"This is my worldview. I believe in the rule of law and everything I write reflects that. And that doesn't mean that I'm only opposition to the current government; it means that I'm going to be an opposition to anybody who violates this worldview that I think is proper. I construct the facts to support this worldview." (Journalist online nieuwswebsite, 3.7)

Het merendeel van de journalisten deelt de gedachte dat een journalist altijd kritisch behoort te zijn om zo achter de waarheid te komen. Zij spreken daarbij vaak over een liberale manier van denken. Vrijheid is voor hen een belangrijke factor, met name de vrijheid om te schrijven wat je wilt schrijven zonder dat de staat of de politiek zich hierin mengt. Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid is voor hen dan ook essentieel. Deze manier van denken wordt dus niet volledig gedeeld door de journalist die zichzelf eerder omschrijft als conservatief. Hij vindt hedendaagse journalistiek vaak te schreeuwerig en soms zelfs respectloos. Deze journalist prefereert de oorspronkelijke en oudere stijl van journalistiek, waarbij volgens hem het intellect een grotere rol speelde en journalistiek veel dichterbij literatuur stond.

De reden dat deze journalist qua visie afwijkt van de andere journalisten, kan mogelijk zijn dat hij afhankelijk is van de staat bij zijn berichtgeving. Zoals eerder aangegeven raadpleegt hij voornamelijk bronnen afkomstig van de regering. Dit is een groot verschil met de andere journalisten, die juist nadrukkelijk aangeven dat een goede journalist meerdere bronnen dient af te wegen om zo een neutraal mogelijk beeld te kunnen schetsen.

Samenvattend is het beeld dat de journalisten hebben over journalistiek over het algemeen vergelijkbaar. Er zijn volgens de journalisten bepaalde kenmerken die een journalist behoort te hebben en waar altijd rekening mee moet worden gehouden. Zo is het belangrijk om zo neutraal en onafhankelijk mogelijk te berichten. Dit kan onder andere bereikt worden door de juiste bronnen te raadplegen en door zowel meningen en perspectieven van voor- en tegenstanders te overwegen. Toch realiseren de journalisten zich dat een totale neutraliteit niet bestaat en dat vooringenomenheid onontkoombaar is. Het is altijd een mens die een artikel schrijft en mensen hebben altijd bepaalde conventies en ideeën over de wereld. Dit

nemen zij, bewust dan wel onbewust, mee in hun werkwijze. Eén journalist bleek enigszins af te wijken wat betreft zijn visie op journalistieke kernwaarden. Deze journalist vindt hedendaagse (online) media vaak te schreeuwerig en te liberaal en prefereert een conservatieve manier van schrijven. Opvallend was dat nu juist deze journalist voornamelijk bronnen gebruikt direct afkomstig van de staat en daar dus ook afhankelijk van lijkt te zijn, in tegenstelling tot de andere journalisten.

5.3 Het aantreden van Orbán

Het aantreden van Orbán heeft volgens de journalisten verschillende veranderingen teweeg gebracht, niet alleen in het mediasysteem. Over wanneer deze veranderingen precies hebben plaatsgevonden bestaat geen volledige overeenstemming. De journalisten spreken echter in vrijwel alle gevallen over veranderingen in de periode vanaf 2010 tot op heden. De periode van 2010 tot 2014 noemen de journalisten vaak Orbán I en de periode 2014 tot op heden is Orbán II. De veranderingen binnen de maatschappij zijn duidelijk merkbaar, maar deze zijn tegelijkertijd niet altijd nieuw. Het is voor de journalisten vaak eerder een afgeleide van eerdere regeringen, uitgevoerd op een net iets andere manier. Volgens hen is het beleid van Orbán en de uitvoering ervan op papier zeer verschillend van de eerder regerende socialisten, maar termen als corruptie of vriendjespolitiek zijn typerend voor beide regeringen. Deze paragraaf behandelt de veranderingen die de journalisten noemen die toch typerend zijn voor Orbán I en/of Orbán II.

Politiek in de maatschappij

Sinds Orbán I lijkt het volgens de journalisten alsof de invloed vanuit de politiek steeds sterker wordt in het dagelijks leven. Zij stellen tegelijkertijd dat er altijd al sprake was van politieke invloed binnen diverse organen, maar dat sinds Orbán I de situatie toch wel is veranderd. Zo geldt dat de invulling van uiteenlopende belangrijke functies sinds het aantreden van Orbán gewijzigd is. Directeuren van bijvoorbeeld scholen, theaters of ziekenhuizen die niet achter Fidesz stonden moesten plaatsmaken voor nieuwe directeuren die openlijk uitspreken dat wel te doen. Hongarije wordt door de journalisten omschreven als een politiek gedreven land.

“Dat zie je in Nederland toch veel minder. Dat er een nieuwe regering komt, dat er dan ook een nieuwe directeur komt van het Centraal Planbureau. Of dat er dan een nieuwe directeur komt bij het ziekenhuis. Dat zie je in die landen, dat ook de directeur van een streekziekenhuis aangepast wordt qua signatuur aan de actuele machthebbers.” (Hoofdredacteur gedrukt magazine, 1.3)

Toch lijkt het de journalisten alsnog te verbazen dat de invloed vanuit de politiek in de maatschappij vandaag de dag nog zo sterk is en betreuren zij tegelijkertijd deze gang van zaken. Zij ervaren dit niet als democratisch en stellen dat dergelijke praktijken in bijvoorbeeld de Verenigde Staten of landen in West-Europa niet of in veel mindere mate voorkomen. Zij vergelijken de invloed van de politiek op de maatschappij eerder met landen als Italië of Frankrijk van een aantal jaren geleden.

“So I could sense that this is a very politically driven country, so there is no stability. So when a government changes, like when Fidesz came to power, anybody who got a job during that previous government was kicked out. They changed everything.” (Journalist online nieuwswebsite, 3.5-6)

Een deel van de journalisten stelt dat de socialisten die aan de macht waren voor Orbán precies hetzelfde deden, het merendeel van de journalisten stelt dat Orbán toch agressiever is in zijn aanpak om belangrijke functionarissen binnen diverse organen te vervangen door Fidesz-aanhangers. Hier bestaan dus verschillende meningen over. Alle journalisten zijn echter wel van mening dat tijdens de socialisten de algehele situatie slecht was en dat nu Orbán aan de macht is de situatie niet veel is verbeterd.

Ook binnen het juridisch apparaat probeert Orbán volgens de journalisten zijn partij te vertegenwoordigen. Volgens de journalisten bestaan er in Hongarije helemaal geen onafhankelijke rechtbanken en heeft Fidesz alle rechtbanken overgenomen sinds de partij aan de macht kwam in 2010.

“Alle belangrijke functies zijn inmiddels door topmensen van Fidesz ingenomen. Alle functies daaronder door hun familie. Zo ook in het juridisch apparaat waarbij de advocaatgeneraal gewoon een Fideszman is. Hij is officieel nu geen partijlid meer, maar hij heeft ooit voor Fidesz in het parlement gezeten. Dan is er nog een nationaal juridisch bureau opgericht, waar een mevrouw zit die mag toewijzen waar procedures worden uitgevoerd. Dus die kan op een bepaald moment zeggen: deze procedure hebben we liever niet in Boedapest waar de rechters toch vaak wat onafhankelijker zijn, maar op een rechtbank waar alleen maar Fidesz-rechters zitten.” (Correspondent gedrukt dagblad, 4.12)

Samenvattend speelt de politiek een grote rol in de maatschappij. Dit heeft het altijd gespeeld en speelt het vandaag de dag nog steeds onder Orbán II. De politiek is aanwezig

binnen diverse organen zoals scholen, ziekenhuizen, maar ook binnen het juridisch apparaat. Sinds Orbán I zijn belangrijke functionarissen in deze organen vervangen door Fidesz-aanhangers. De journalisten geven tegelijkertijd toe dat dit in principe niet iets totaal nieuws is, maar dat eerdere regeringen belangrijke functies ook lieten bekleden door partijleden- of aanhangers.

Politiek in het bedrijfsleven

Naast dat de politiek een sterke invloed heeft binnen de gehele maatschappij, geldt ook dat de politiek het bedrijfsleven nauw volgt en regelmatig maatregelen neemt om deze te beïnvloeden. Bedrijven die loyaal zijn aan de regering worden subsidies toebedeeld. Aanbestedingen komen vaak ten goede aan bedrijven die 'bevriend' zijn met de regering. De journalisten spreken dan ook daadwerkelijk over corruptie en stellen dat de regering, onder leiding van Orbán corrupt is, met name wanneer het gaat om het uitwisselen van vriendendiensten. Ook deze vriendjespolitiek is volgens de journalisten niets nieuws en bestaat in Hongarije al zo lang zij zich kunnen herinneren, maar neemt deze onder Orbán I en II vrij sterkere vormen aan.

“Kleine ondernemers die kunnen ook niet meer overleven, omdat ondernemers die gelieerd zijn aan Fidesz de subsidies krijgen. Andere ondernemers daar zijn dus geen subsidies voor. Dus die kunnen met ondernemen geen bestaan meer opbouwen. Je moet het van de subsidies hebben.” (Hoofdredacteur gedrukt magazine, 1.7)

Dat aanbestedingen en subsidies vooral worden toebedeeld aan goede vrienden en familie van de regering, heeft volgens de journalisten behoorlijke consequenties voor de economie. Zij benadrukken dat de rol van de politiek in het bedrijfsleven zorgt voor een verwrongen markt. Een markt die niet voldoende vrij wordt gelaten, maar die wordt geleid door de regering. Wanneer er vervolgens een nieuwe regering aantreedt, dan heeft dat consequenties voor het bedrijfsleven, omdat subsidies en aanbestedingen dan waarschijnlijk toebedeeld worden aan andere bedrijven. Bedrijven die eerder subsidies kregen verkeren dan plotseling in financiële problemen, met faillissement tot gevolg.

“If you’re an entrepreneur in Hungary, it means you typically get contracts from the government to do things, to build roads, and then sooner or later you’re going to say ‘well it’s because of Orbán that now I’m not having any money’.”
(Journalist internationaal persbureau, 9.5)

Het doel van Orbán's aanwezigheid in het bedrijfsleven, is volgens de journalisten om de lokale ondernemingen te ondersteunen en om internationale multinationals te benadelen. Een voorbeeld daarvan is de nieuwe maatregel die het merendeel van de retailers verbiedt om op zondag geopend te zijn. Lokale ondernemingen mogen daarentegen wel geopend zijn op zondag.

"You probably heard about the new regulation on the Sunday's opening of retail. So it is restricted dramatically. Some of them are allowed to open on Sunday, which are actually close to the government. This regulation is indirectly against multinationals, in favour of the Hungarian owned companies." (Journalist gedrukt dagblad, 6.1-2)

Samenvattend is ook in het bedrijfsleven de rol van de politiek sterk. De regering bepaalt aan wie subsidies en aanbestedingen worden toebedeeld. Deze worden meestal toebedeeld aan vrienden en/of familie. Daarnaast neemt de regering diverse maatregelen om lokale ondernemingen die bevriend zijn met de regering te ondersteunen en om internationale multinationals te benadelen.

"Contra selection. It's a famous word in Hungary, because it worked even before the big change. So you as a journalist were not selected by your quality, but by your relatives. And that is happening now. And it's a big pity. If you're a good Fidesz guy, it doesn't matter, you can write an article, you can make a photo, or edit something. You'll have a good salary and a good perspective for the next four years, as long as Fidesz is in power." (Journalist gedrukt dagblad, 6.4)

5.4 Politiek in de media

De media in Hongarije zijn onder te verdelen in verschillende categorieën. De televisiekanalen bestaan uit publieke- en commerciële zenders. Voor de dagbladen geldt dat deze allemaal privé-eigendom zijn. De journalisten ervaren dat de commerciële televisiezenders steeds populairder worden en dat om die reden Orbán steeds meer invloed probeert uit te oefenen via de publieke televisiezenders. Zij noemen dit vaak dan ook geen publieke televisiezenders, maar staatsmedia. Tegelijkertijd worden de commerciële televisiezenders steeds kritischer richting de regering en ontstaat op die manier een tweestrijd. Het medialandschap in Hongarije bestaat uit enkele machthebbers, waaronder Orbán die duidelijk zijn geluid laat horen via de publieke media. Een andere belangrijke

speler in het medialandschap is oligarch Lajos Simicska, die onder andere de eigenaar is van een veel gelezen conservatief dagblad, Magyar Nemzet en die via die wijze zijn politieke voorkeur uitspreekt. De journalisten vertellen dat er veel ontwikkelingen gaande zijn in het medialandschap, waar Orbán dan wel verantwoordelijk voor is dan wel aan bijgedragen heeft. Alle journalisten zijn het erover eens dat het merendeel van deze ontwikkelingen het medialandschap niet bevorderen. Tegelijkertijd is een deel het erover eens dat politiek altijd al in grote mate aanwezig was in de media, maar dat de manier waarop hier invulling aan wordt gegeven voor elke regering verschilt.

“Since the collapse of communism, every government used the public television as a propaganda institute. And this government does the same, but it’s not their invention. In the last three decades that was the case. Left wing comes to power and they make left wing propaganda, right wing comes to power then they make right wing propaganda.” (Redacteur online nieuwswebsite, 7.7)

De mediaoorlog

Een belangrijke ontwikkeling in de afgelopen periode is volgens de journalisten de mediaoorlog tussen Orbán en Simicska. Zij waren voor een langere tijd beste vrienden en wisten samen een media-imperium op te bouwen bestaande uit diverse dagbladen, radiostations en televisiezenders (onder andere dagblad Magyar Nemzet, televisiezender HírTV en radiozender Lánchíd Rádió). Deze media verspreidden het politieke geluid van Orbán en werden gefinancierd door Simicska. Begin 2015 kwam er een breuk tussen deze twee vrienden. De aanleiding voor deze breuk was de maatregel van Orbán om een extra belasting op reclame-inkomsten in te voeren. Media waren voortaan verplicht vijf procent belasting te betalen op reclame-inkomsten in plaats van één procent. Simicska, die hier ook door getroffen werd, vond dit onaanvaardbaar en sprak al snel over een mediaoorlog. Meerdere journalisten van Magyar Nemzet, het dagblad van Simicska, namen ontslag als steunbetuiging aan Orbán, tot grote verbazing van Simicska. Deze mediaoorlog heeft uiteindelijk geresulteerd in grote veranderingen binnen het medialandschap. Zo is de algehele kleur van Simicska’s media-imperium van de ene op de andere dag veranderd.

“What you’re seeing now from these Simicska’s outlets, is that they are changing their tone of voice, as Orbán and Simicska are in this big fight. Now it’s there to serve Simicska’s interest. So they are certainly more critical of the government, and it will certainly address to some issues people have never

seen before; now they'll see critical stuff about Orbán." (Journalist internationaal persbureau, 9.4)

Deze ontwikkeling is volgens de journalisten een grote teleurstelling voor Orbán. Zij benadrukken dat de media in staat zijn om grotendeels de opinie van de bevolking te vormen en dat vooral op het platteland televisie nog altijd een belangrijke bron van informatievergaring is. Nu Simicska's media ineens kritisch berichten over de regering, kan dat volgens de journalisten resulteren in een verlies aan Fidesz-aanhangers.

"What made it very effective was that it was that one place that government officials could go to, so Fidesz people could go to HirTV, they could be interviewed and they're never going to be challenged. They were also able to say whatever they wanted, and the people who were interviewing them they don't even have to act impartial as they would in public media. So it was like this propaganda machine and then all of a sudden that stopped." (Journalist online nieuwswebsite, 3.10)

Naar aanleiding van deze mediaoorlog is Orbán zich gaan richten op de publieke televisie om via die weg alsnog terrein te winnen. Zo is er een nieuwe staatstelevisiezender gelanceerd, waarin 24 uur per dag het nieuws wordt getoond. De journalisten zijn niet te spreken over deze televisiezender en zien dit als puur propagandamiddel van de staat als reactie op de mediaoorlog. Orbán probeert volgens hen terrein terug te winnen via de publieke televisie. Volgens de journalisten is de invloed van staatsmedia vooral groot op het platteland. De trend is echter dat vooral in de grote steden televisie in het algemeen steeds minder populair wordt. Vooral jongeren consumeren nieuws voornamelijk online en niet via televisie.

"We don't have public media in Hungary, we just have a centralized pro-government state media. Many people in the countryside watch Hungarian state television and they would probably listen to the Hungarian national state radio, and those channels are not public anymore, they are just pro-government propaganda machines." (Journalist gedrukt dagblad, 10.3)

De journalisten omschrijven deze mediaoorlog als een schandaal. Ze vinden het onacceptabel dat dergelijke praktijken vandaag de dag nog gebeuren en dat de regering in eerste instantie dergelijke deals maakte met oligarchen als Simicska. Daarnaast verbazen de journalisten zich over het feit dat deze mediaoorlog geen openlijk schandaal lijkt te zijn

geworden. De bevolking lijkt de transformatie van de publieke media en Simicska's media te accepteren. Ook spreken journalisten hun verbazing uit over de journalisten die werken voor Simicska's media en die van de één op de andere dag de politieke kleur in de berichtgeving volledig moeten aanpassen.

"Nobody has a problem with the owner of a media outlet coming out and say: 'from now on we're going to take a 180-degree turn'. Excuse me? We're talking about the owner of a media organisation talking about using that newspaper for that thing or another. How is this not a scandal?"

(Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.4-5)

Toch heeft deze mediaoorlog volgens de journalisten een voordeel opgeleverd. De media van Simicska zijn kritischer gaan berichten en proberen corruptieschandalen en dergelijke onder de aandacht te brengen.

"Sinds dus Magyar Nemzet, HírTV en dergelijke buiten het Orbán-imperium zijn gevallen, heb je meer in het midden een soort conservatieve pers, die ook wel kritisch over de regering kan zijn. Niet meer pro-Orbán, maar ook niet per se anti-Orbán." (Correspondent gedrukt dagblad, 4.3)

Samenvattend is het medialandschap behoorlijk veranderd sinds de mediaoorlog is uitgebroken tussen Orbán en oligarch Simicska. Orbán is een groot deel van zijn imperium verloren, dat hij probeert terug te winnen via de publieke televisie. Volgens de journalisten is daardoor de publieke televisie nu veranderd in staatstelevisie. Zij zien dit als een negatieve ontwikkeling. Een positieve ontwikkeling van deze mediaoorlog is dat Simicska's media nu ook kritischer berichten over de regering en er daardoor meer diversiteit in de media ontstaat.

De verdeling van staatsadvertenties

Om een televisiezender of dagblad te kunnen laten voortbestaan, is geld nodig. Dit geld is grotendeels afkomstig uit advertenties. Het bestaan van media in Hongarije is mede afhankelijk van staatsadvertenties, waardoor volgens de journalisten de impact die de staat heeft op het voortbestaan van media enorm is. Deze staatsadvertenties bestaan uit reclame van bedrijven die eigendom zijn van de staat. De staat kan bepalen naar wie de advertenties gaan en naar wie niet. Krijgt een televisiezender of een dagblad veel advertenties toegewezen vanuit de staat, dan betekent dat ook automatisch meer inkomsten. Andersom

geldt hetzelfde; minder staatsadvertenties betekent minder inkomsten voor een televisiezender of een dagblad. In Hongarije maakt de staat volgens de journalisten veel gebruik van deze vorm van macht en heeft de staat dus het voortbestaan van veel media onder controle. Met name gratis dagbladen zijn kwetsbaar; zij ontvangen geen directe inkomsten vanuit lezers en zijn dus afhankelijk van advertenties.

“In a country with a quite small economy and with quite a lot public sector, you have control in advertising. So you can exercise enormous influence, because the government can decide whether or not someone gets the advertisements. And also you can decide whether you give the governmental orders to companies, which advertise with certain media organisations. So I think that was one of the main ways of influencing.” (Journalist internationaal persbureau, 9.3)

Het gaat dus om advertenties afkomstig van bedrijven die eigendom zijn van de staat, zoals de nationale bank in Hongarije of een staatstelecombedrijf. De regering heeft direct invloed op deze bedrijven en bepaalt dus waar zij adverteren. Daarnaast oefent de regering ook druk uit op bedrijven die geen eigendom zijn van de staat. Vaak gaan deze bedrijven alsnog akkoord met de regering om niet in bepaalde media te adverteren, omdat zij hun relatie met de regering niet op het spel willen zetten.

“Because HVG [links dagblad] is not a Fidesz medium, and this is interesting, all the state owned companies were banned to have their advertisements there. For example MOL Oil, which is the biggest oil company in Hungary, and even Vodafone or others who are not Hungarian, they want to have a correct relation with the government, so they decided not to have any kind of ads in HVG”. (Journalist gedrukt dagblad, 6.5)

Sinds Orbán I is er veel veranderd in de verdeling van staatsadvertenties. Volgens de journalisten krijgen media die dichtbij de regering staan veel meer staatsadvertenties dan media die juist kritisch zijn tegenover de regering en wordt er op die manier druk uitgeoefend vanuit de politiek op de media. De algehele economische situatie van Hongarije verstrekt volgens hen ook nog eens de mate waarin media afhankelijk zijn van de regering. Vanwege de economische crisis hebben veel media sowieso al moeite om winstgevend te zijn.

“The problem is though that because of the economic situation in Hungary, it's very difficult to keep a profit earning media company right now. So one of the

tricks that the Hungarian government started using after 2010, was they would direct state advertising money to their favourite news outlets, and that's how they help to keep their revenue coming in and to keep their operations going." (Journalist online nieuwswebsite, 3.6)

Er worden afspraken gemaakt tussen de regering en (grote) ondernemingen over in welke media zij mogen adverteren. De meeste ondernemingen houden zich ook aan deze gesloten afspraak met de regering, omdat de angst bestaat niet succesvol te kunnen ondernemen zonder de steun van de regering.

Naast het verdelen van de inkomsten via staatsadvertenties, kwam Orbán II half juni 2014 met de maatregel om een extra belasting in te voeren op reclame-inkomsten van commerciële zenders. Deze maatregel raakte vooral de commerciële televisiezender RTL Klub, van Bertelsmann. Deze zender wordt in Hongarije het meest bekeken en kenmerkt zich onder andere door haar kritische toon richting de regering. Volgens de journalisten pakte deze maatregel niet goed uit voor Orbán en resulteerde het juist in een nog kritischere zender. RTL besloot mede uit protest volledig in te zetten op onderzoeksjournalistiek om corruptieschandalen en dergelijke aan het licht te brengen.

"For the past years RTL has had the best news broadcast. Then they decided to start having news reports that are critical of the government, which reaches 20% of the population. That's huge! And for one year straight that's all that has been going. Good stories, very good stories. And I think that that has probably hurt Fidesz more than losing its right wing media outlets, because RTL's ratings are much much higher. That's also one of the reasons why they were specifically targeted by this advertising tax by Orbán. And at the end of the day you just can't do that against a company like Bertelsmann." (Journalist online nieuwswebsite, 3.11)

De reden dat de regering en invloedrijke oligarchen in staat zijn om de media op deze manier naar hun hand te zetten, heeft volgens de journalisten te maken met de economie. Hongarije is qua populatie een vrij klein land met een kleine economie en is daardoor behoorlijk gecentraliseerd. De economie draait om de hoofdstad Boedapest. Naast Boedapest zijn er slechts een paar grotere steden. Ook heeft Hongarije nauwelijks natuurlijke bronnen die winstgevend zijn. Dit is volgens de journalisten de reden waarom het eenvoudig is voor een regering om de media te controleren.

“It’s actually a very small country and it’s quite a poor country. So that means it’s very easy to catch all the money, and if you can catch all the money, there’s nowhere else where the money could come from, then it becomes easy to control the media via advertising. In Hungary it’s very easy to catch all sources of power; because it’s small and because it’s central.” (Journalist internationaal persbureau, 9.6)

Samenvattend speelt de verdeling van staatsadvertenties een grote rol in de manier waarop het medialandschap is vormgegeven. Staatsadvertenties worden toebedeeld aan media die loyaal zijn aan de regering, media die juist kritisch zijn krijgen beduidend minder staatsadvertenties. Omdat dit een grote bron van inkomsten is voor de media, lukt het media die nauwelijks staatsadvertenties ontvangen vaak niet om winstgevend te zijn of te blijven. Orbán lijkt zich van deze macht bewust te zijn door doelbewust ‘zijn’ media te ondersteunen en door kritische media te benadelen. Dit wordt nog extra benadrukt door de invoering van de advertentebelasting voor commerciële zenders, waar de kritische zender RTL Klub behoorlijk door werd geraakt. De reden dat het in Hongarije voor de regering zo eenvoudig is om de media te controleren en te beïnvloeden, ligt volgens de journalisten ten grondslag aan de economische situatie van het land.

Online en social media als propaganda

Ook in Hongarije kan gesproken worden over een informatiemaatschappij, mede door de opkomst van online en social media. De journalisten geven aan dat deze ontwikkeling een positief effect heeft op het medialandschap in Hongarije en dat vooral online media steeds onafhankelijker worden. Het bereik van online media begint steeds groter te worden. Mensen lezen vaker nieuws online via media die niet direct gelieerd zijn aan een politieke partij. Toch wordt tegelijkertijd online en social media ook ingezet als propaganda niet alleen door de regering, maar ook door de oppositie. Ook de rechtsextremistische oppositiepartij Jobbik maakt nadrukkelijk gebruik van online en social media om een rooskleurig beeld neer te zetten van hun racistische partij. Online en social media worden dus door meerdere Hongaarse partijen ingezet.

“So I suspect online initiatives will have a strong impact, because they can directly interfere with policy making. I think they have a big role to play in forming opinions when it comes to views about Hungary all over the world.” (Journalist internationaal persbureau, 9.2)

Tegelijkertijd stelt een journalist dat online en social media als nieuwsconsumptie de scheidslijn tussen nieuws en amusement steeds verder doet vervagen. Het aanbod wordt steeds groter, maar daarmee ontstaat er ook veel nieuws dat volgens deze journalist geen nieuws te noemen is. Het is niet meer duidelijk waar nieuws precies vandaan komt en welke belangen het vertegenwoordigt, zoals meestal wel het geval was bij gedrukte media. Bij dagbladen weten mensen vaak wel wie de eigenaar is of welke politieke partij het dagblad vertegenwoordigt. Dit ligt bij online media vaak lastiger.

“I just think we have more information. So it’s difficult to make sense of all the information that gets thrown at you, with social media and everything. And also, a lot of interest groups push their message to you. There’s a lot of stuff that looks like news, but it’s actually advertising.” (Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.7)

Het wordt dus lastiger om te achterhalen welke belangen online media vertegenwoordigen, als zij dat al doen. Zo geeft een journalist het voorbeeld van een online medium, dat op het oog onafhankelijk lijkt te berichten zonder een politieke kleur, maar na enig speurwerk blijkt dat de staat de belangrijkste bron is voor dit medium en dat diverse Fidesz-leden dit medium sponsoren. Er wordt dus volgens hem ook ongemerkt gebruik gemaakt van het feit dat men niet altijd in de gaten heeft welke belangen een medium behartigt.

“Het moet zogenaamd een heel breed en onafhankelijk imago hebben en dan kom je uiteindelijk uit bij het bestuur, daar zitten dan allemaal mensen van de regering in, inclusief de voormalig adviseur van Orbán.” (Hoofdredacteur online nieuwswebsite, 2.2)

Zowel de regering als de oppositie participeren in de ontwikkelingen en zetten diverse online media als YouTube, Twitter en Facebook in. Volgens de journalisten positioneren deze partijen zich via deze kanalen echter als een totaal andere partij dan dat zij in werkelijkheid zijn. Via deze kanalen proberen de partijen vooral jongeren te bereiken. Zo ook de oppositiepartij Jobbik. Een partij die door de journalisten wordt omschreven als radicaal rechts en nationalistisch, met een racistisch karakter. Ook zij maken gebruik van online en social media om een positief imago te bereiken.

“They [Jobbik] have a number of websites and they have also launched a news channel on YouTube. They have their own news channel! It’s called Nemzet egy. So you can see that they’re building up their little propaganda

machine. But that propaganda machine is blatantly racist. The national image that it's trying to create for itself right now is that we are a people's party; we are not the extreme right that everybody thinks we are. But if you look at their Facebook pages, if you look at their media outlets, you see that the news that they have is clearly... this is just an image change that they wanted to do. They haven't changed at all." (Journalist online nieuwswebsite, 3.15)

Ook Fidesz maakt gebruik van online en social media om via deze kanalen terrein te winnen. De journalisten geven aan dat het beeld, dat zowel de partijen Jobbik als Fidesz online willen uitdragen, niet overeenstemt met datgene waar zij daadwerkelijk voor staan.

"De regering is met een enorm charmeoffensief bezig. Dat is een paar jaar geleden ingezet. Dus alles is lekker, leuk, mooi, we gaan vooruit etcetera."
(Hoofdredacteur online nieuwswebsite, 2.14)

Samenvattend worden online en social media uitgebreid ingezet door politieke partijen als propagandamiddel. Dat het propaganda is, bevestigen de journalisten met het argument dat deze partijen onwaarheden verkondigen via deze kanalen en dat zij via deze kanalen een mooier beeld schetsen van de partij dan dat het in werkelijkheid is. Toch stellen de journalisten dat online en social media tegelijkertijd hebben gezorgd voor positieve ontwikkelingen. Zo is er meer aanbod, dat de diversiteit van media bevordert, ook ontstaan er meer kwalitatieve online media die daadwerkelijk onafhankelijk lijken te zijn van politieke partijen.

De media-autoriteit

Hongarije richtte begin jaren negentig een media-autoriteit op. Het doel van deze media-autoriteit was om de media te reguleren door te controleren of media zich wel aan de regels houden. Zo konden boetes opgelegd worden wanneer een televisiezender de regels overtrad op het gebied van regels rondom reclame. Zo zijn er bijvoorbeeld regels op het gebied van het volume van reclames tussen programma's door. Deze media-autoriteit bestond uit vertegenwoordigers afkomstig uit verschillende politieke partijen, zowel uit de regering als uit de oppositie.

Toen Orbán in 2010 de verkiezing won, besloot hij om de media-autoriteit te herindelen. De druk werd binnen de autoriteit dermate opgevoerd, dat oppositiepartijen besloten uit de media-autoriteit te stappen. De media-autoriteit werd eerder altijd voorgezeten door verschillende politieke partijen, waarbij werd onderhandeld en

gediscussieerd over hoe de media het beste gecontroleerd konden worden. Het resultaat is dat vandaag de dag de media-autoriteit alleen bestaat uit vertegenwoordigers van Fidesz. De journalisten beschouwen deze media-autoriteit daardoor niet meer als onafhankelijk.

“After Fidesz won the elections five years ago, they changed it completely, and no one from the other parties wanted to take part in the body, because of the pressure from Fidesz itself. And that resulted in having a one party membership. And that means that it’s completely in the hand of Fidesz now, it’s not an independent body monitoring the media industry as a whole.”

(Journalist gedrukt dagblad, 6.8)

Wat de media-autoriteit in praktijk doet, is onder andere het opleggen van boetes aan media die de regels overtreden. Zo geeft een journalist een voorbeeld, waarbij een oppositiekrant een boete opgelegd kreeg, voor het publiceren van bepaalde informatie. De macht van deze media-autoriteit is volgens de journalisten sterk. In bepaalde gevallen kunnen zij zelfs besluiten om een medium op non-actief te stellen. Enkele journalisten zijn echter vrij positief gestemd over de media-autoriteit. Volgens hen heeft dit orgaan goede regels ingevoerd voor de commerciële televisie. Zo is er een soort Hongaarse Kijkwijzer ingevoerd, die de zenders verplicht om de kijkers te waarschuwen voor welke leeftijd het programma is en of er bijvoorbeeld geweld of seks voorkomt in het programma.

Dat de media-autoriteit veel macht heeft, is volgens deze positief gestemde journalisten, tot nu toe niet een groot probleem geweest. Er zijn volgens hen geen gevallen geweest waarbij media daadwerkelijk op non-actief werden gesteld. Ook worden volgens hen, voor zover zij weten, journalisten niet agressief benaderd door deze media-autoriteit met de boodschap om bijvoorbeeld een artikel te verwijderen of te wijzigen. De journalist die vooral gebruikmaakt van staatsmedia bij het schrijven van zijn artikelen, vertelt dat men veel overdrijft als het gaat om de media-autoriteit.

“The new law grants more power to this authority than the previous one. And theoretically this authority could influence, and I think that was the original criticism. Those who don’t like the government said that this authority now has the legal background and it will use it and make bad things to journalists. But in practice, I never heard of that. I don’t see really big differences.”

(Redacteur online nieuwswebsite, 7.4)

De media-autoriteit is volgens deze journalisten niet het grootste probleem waar de Hongaarse media mee te maken hebben. Zij ervaren niet dat de media-autoriteit daadwerkelijk haar macht misbruikt, om zo de media te kunnen beïnvloeden.

Aan de andere kant zijn enkele journalisten van mening dat het al kwalijk is dat deze media-autoriteit haar macht kan gebruiken wanneer een bepaalde situatie zich voordoet. Zodra ze willen, kunnen ze deze macht inzetten.

“Wat echt cruciaal is: een wet hoeft niet gebruikt te worden, maar als ‘ie er is kan ‘ie gebruikt worden, op een moment dat het ze uitkomt. Dat is ook als je bijvoorbeeld de regeringswoordvoerder hoort, die zegt dan: “ja geef dan maar eens een voorbeeld dat dat echt gebeurd is”. Maar dat doet er helemaal niet toe, het kan gebeuren. De wet maakt het jullie mogelijk, dus op het moment dat het jullie uitkomt gaat het gebeuren.” (Correspondent gedrukt dagblad, 4.11-12)

Vooraf ook het feit dat er geen oppositie is binnen de media-autoriteit benaamt deze journalisten. Fidesz is de enige vertegenwoordiger binnen het orgaan. Regelgeving wordt daardoor dus alleen bepaald door Fidesz. Van onderhandelingen en discussies is dus ook nauwelijks sprake. Zij vinden het daarom een ondemocratisch orgaan.

“I mean, bodies have always been under political influence, but the situation has dramatically changed in 2010, because there is no opposition presence in the Media Council and in the Media Authority. Before, you know it was always part of politics, but they were always negotiating and compromising. I mean ever since 2010 there is no opposition in the Media Council. I mean there are only delegates by the government.” (Hoofdredacteur online nieuwswebsite, 8.3)

Samenvattend ervaren de journalisten dat de media-autoriteit veel macht heeft, vooral sinds 2010 nu de oppositie niet meer wordt vertegenwoordigd binnen het orgaan. Zij kunnen boetes opleggen of zelfs overgaan tot het op non-actief stellen van bepaalde media. Een deel van de journalisten ziet deze media-autoriteit niet als het grootste probleem; tot op heden hebben zich volgens hen nog geen kwalijke situaties voorgedaan waarbij journalisten werden benadeeld. Een ander deel van de journalisten stelt echter dat de macht van de media-autoriteit dermate groot is, dat wanneer zij willen optreden zij dit ook zullen doen. Zij vinden dit kwalijk en ondemocratisch.

5.5 Gevolgen voor de journalistiek

Sinds Orbán aan de macht is gekomen is volgens de journalisten het medialandschap dus veranderd. Zoals eerder aangegeven is de druk vanuit de regering op de media sterker geworden. De veranderingen hebben volgens de journalisten diverse gevolgen voor de journalistiek in Hongarije en voor de manier waarop zij hiermee omgaan. Deze paragraaf behandelt de veranderingen die volgens de journalisten kenmerkend zijn vanaf het moment dat Orbán is aangetreden tot op heden.

Beperkte toegang tot bronnen

De journalisten ervaren problemen bij het raadplegen van bronnen en dan met name bronnen van de regering. Ze besluiten vaak om een artikel niet te schrijven, omdat zij niet of nauwelijks toegang tot de juiste bronnen hebben. Orbán stelt zich nauwelijks beschikbaar voor interviews, in de uitzonderlijke gevallen dat hij dit wel doet is dit aan media die in zijn handen zijn.

“When Orbán came, suddenly everything was a lot tighter. Everything was shut down, and you would make requests for interviews and there was a clear sense that they refused any enemy publication. If you were not on their side you wouldn’t get any response.” (Journalist internationaal persbureau, 9.3-4)

Een journalist benadrukt dat dit een doelbewuste strategie is van Orbán en dat transparantie in de media in het algemeen geen belangrijk onderwerp is voor Orbán. Zo neemt Orbán geen deel aan verkiezingsdebatten en behandelt hij zijn verkiezingsprogramma alleen bij ‘zijn’ media.

“Maar deze keer heeft ‘ie dat soort dingen tot nu toe niet gedaan en ik heb het gevoel dat ‘ie ook meer een andere het over een andere boeg heeft gegooid. “Ik praat helemaal niet meer met pers die niet gewoon doet wat ik zeg.” Want daar komt het eigenlijk op neer. Orbán geeft sowieso alleen maar interviews aan media die in zijn handen zijn letterlijk.” (Correspondent gedrukt dagblad, 4.2)

Het probleem is dat journalisten, door deze beperkte toegang tot informatie van de regering, hun taak niet kunnen vervullen. Een journalist omschrijft dat een belangrijke taak van journalisten het controleren van de politiek is en dat hij deze rol, met de huidige regering, niet goed weet te vervullen.

“So journalism has this political function, and it’s becoming more and more difficult to get information from ministries and state institutions. They try to hide as much as they can. The rules are there, but I mean there’s a legal option to get public information from ministries, but they misuse the deadlines. They would say that one of your questions was not perfectly formulated so they wouldn’t give the answers to the other questions, so they will need thirty more days.” (Journalist gedrukt dagblad, 10.6)

De bronnen zijn dus wel openbaar, alleen wordt het de journalist bemoeilijkt om toegang te krijgen tot de bronnen. De regering probeert informatie vaak buiten de pers te houden. De journalisten stellen tegelijkertijd dat vandaag de dag er steeds meer instanties ontstaan die de regering daadwerkelijk aanklagen, omdat de toegang tot bepaalde informatie bemoeilijkt wordt. Dit zijn vaak kleine online media, die gesubsidieerd worden door buitenlandse organisaties. Deze instanties winnen in de rechtbank steeds vaker van de regering en komen op die manier alsnog aan hun bronnen.

“There are at least three or four privately owned, independent portals, who are actually concentrating on the corruption issue. They write everything and they’re actually suing the government a lot. Because they want for instance data from a ministry, public data on why the minister visited country X in May last year, and what about the finances and so. Sometimes they are not allowed to get these data, then you have to sue them. They are winning most of the time.” (Journalist gedrukt dagblad, 6.7)

Samenvattend is het voor de journalisten van groot belang om toegang te hebben tot de benodigde bronnen. Zo ziet een journalist het ook als zijn taak om de politiek te controleren. Sinds Orbán is aangetreden merken zij echter dat de toegang beperkter is geworden en dat de regering niet of zelden meewerkt aan bijvoorbeeld interviews. Ook openbare informatie van de regering is soms lastig te verkrijgen. Wel ontstaan er steeds meer instanties die de regering met succes aanklagen voor het onthouden van informatie.

Het overschrijden van journalistieke normen

Zoals eerder aangegeven, speelt het verdelen van staatsadvertenties een belangrijke rol in het medialandschap in Hongarije. Staatsadvertenties bevatten een groot deel van de inkomsten voor media. Staatsadvertenties worden sinds Orbán I steeds meer toebedeeld

aan media die dichtbij de regering staan en minder aan kritische media. Het gevolg daarvan is dat kritische media minder inkomsten hebben. Het gevolg voor de journalistiek is dat media met weinig inkomsten sneller geneigd zijn PR te bedrijven, om zo een goede (financiële) band met het bedrijfsleven te onderhouden. Een ander gevolg is dat journalisten eerder omkoopbaar zijn, wanneer zij over onvoldoende financiële middelen beschikken.

Vooraf gedrukte media verkeren de afgelopen jaren in noodweer. De economische crisis die ook in Hongarije in 2008 toesloeg heeft grote gevolgen gehad op de circulatie van de gedrukte pers. Ook de digitalisering draagt volgens de journalisten bij aan de terugloop van de verkoop van gedrukte pers en juist de toenemende populariteit van online media. De financiële problemen die dus deels zijn ontstaan door de regering, de economische crisis en de digitalisering zorgen volgens de journalisten voor een verandering in de journalistieke normen.

“Those journalists are horribly underpaid, and financially dependent on shady kind of backroom deals. I mean how can you expect people to conform to some kind of theoretical journalistic ideal in those circumstances? But look print media is in trouble everywhere, so you know crossing those lines becomes attractive at a certain point I think.” (Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.2)

Volgens deze journalist maakt de financiële situatie het voor journalisten lastig om zich te houden aan de journalistieke normen. Het gaat daarbij vooral om het aannemen van bepaalde producten of diensten en het bedrijven van wat deze journalist omschrijft als PR, ofwel reclame voor een bedrijf.

Journalisten willen graag een goed, interessant verhaal schrijven, maar als er geen budget is om bijvoorbeeld een delegatie te volgen in het buitenland, dan is dit vrijwel onmogelijk. Bedrijven maken hier stellig gebruik van door Hongaarse journalisten steeds meer deals aan te bieden, zoals een reis in alle luxe naar een locatie waar bijvoorbeeld een nieuw product van de organisatie wordt gelanceerd. Ook geeft een journalist aan van dichtbij te hebben meegemaakt dat journalisten werden omgekocht met zaken als laptops en telefoons. Deze werden door een communicatiebedrijf aan journalisten aangeboden als testmateriaal.

“I know some journalists who have their phones paid by communication companies and get the latest models whenever they come out. For a test you know. The calls are paid for and everything.” (Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.4)

Het merendeel van de journalisten geeft aan blij te zijn om te mogen werken bij wat zij omschrijven als een onafhankelijke mediaorganisatie. Hierdoor worden zij niet verleid tot dergelijke praktijken en zijn er vaak ook duidelijk regels in hun contract die dit verbieden. Zij benadrukken dat het overschrijden van de journalistieke normen vooral gebeurt bij gedrukte pers en bij televisiezenders, in handen van óf de regering óf de oppositie.

“If you get in contact with anything, where is this state influence of especially political influence, you know it just distorts everything. It’s impossible, it’s impossible to function as a journalist in that environment. You’re not a journalist, really. And of course there are exceptions, journalists who are able to maintain their integrity, but that’s not a daily fight I want to do.”

(Journalist/teamleider internationaal persbureau, 5.2)

Samenvattend zijn journalistieke normen als integriteit belangrijke kernwaarden voor de journalisten. Het niet in acht nemen van integriteit, beïnvloedt volgens hen de professionaliteit van de journalistiek. Door bepaalde deals te sluiten met bedrijven, wordt het de journalist bemoeilijkt om nog kritisch te berichten en lijkt journalistiek in dat geval ook meer op PR. Vooral bij gedrukte pers en televisiezenders in handen van de regering of de oppositie worden regelmatig journalistieke normen overschreden. Dit komt doordat vooral de gedrukte oppositiemedia financiële problemen hebben en zij daardoor sneller geneigd zijn tot dergelijke praktijken over te gaan.

Zelfcensuur

De media-autoriteit is in Hongarije niet nieuw. Dit orgaan bestaat al sinds begin jaren negentig. De structuur van de organisatie is sinds Orbán wel veranderd. Zo zijn alle vertegenwoordigers binnen het orgaan afkomstig van Fidesz en dus niet van andere politieke partijen. De macht die dit orgaan heeft, leidt tot zelfcensuur.

Zelfcensuur is volgens de journalisten niet altijd een negatief begrip. Zo heeft de media-autoriteit strengere regels opgelegd voor de commerciële televisie, die juist hebben geleid tot positieve ontwikkelingen. Vooral op het gebied van de reclameblokken en het beschermen van kinderen zijn de nodige regels doorgevoerd, die volgens enkele journalisten ook daadwerkelijk nodig waren.

“Ten eerste heeft de mediawet wel degelijk tot zelfcensuur geleid. Het heeft er bijvoorbeeld ook toe geleid dat in het televisienieuws moet worden

aangegeven voor welke leeftijden de programma's zijn. Een flink deel van de programma's mag daardoor sowieso pas later op de avond worden getoond."
(Correspondent gedrukt dagblad, 4.10-11)

Over deze vorm van zelfcensuur, waarbij mediaorganisaties zichzelf censureren om te handelen in lijn met de regelgeving, spreken de journalisten niet negatief. Deze veranderingen vinden zij vaak begrijpelijk en ook nodig. Zelfcensuur bestaat echter volgens hen uit twee kanten; door de grote macht van de media-autoriteit zijn journalisten vaak bang om over bepaalde onderwerpen te schrijven. De media-autoriteit kan namelijk hoge boetes opleggen wanneer er niet wordt bericht in lijn met de regels. Dit is een vorm van zelfcensuur die de journalisten betreuren.

"We see that free press in Hungary does not exist. There's a very serious chilling effect. So journalists are afraid to write about very important stories."
(Journalist online nieuwswebsite, 3.5)

De regering volgens deze visie de vrijheid van pers ontnomen. Toch benadrukken de meeste journalisten dat er in Hongarije sprake is van zelfcensuur en niet van volledige censuur. Zij erkennen dat de media-autoriteit veel macht heeft en dat journalisten uit angst daardoor kunnen besluiten tot het niet publiceren van bepaalde artikelen.

"It does affect journalism, because it forces you not to write what you like to write. You soften things or you alter things, because you try to preserve access. They would probably think twice before they public something; I have no doubt about that. I think that does affect people, because it affects your calculation of the balance of risks. Everyone likes a good story, everyone likes to have an impact with their story, but you don't necessarily want to be a target of yourself and feel vulnerable." (Journalist internationaal persbureau, 9.8)

Zelfcensuur beïnvloedt volgens de journalisten het medialandschap. Journalisten houden extra rekening met de regels van de media-autoriteit, waardoor bepaalde controversiële verhalen die misschien juist interessant zouden zijn daardoor niet op de agenda komen. Vooral media die weinig financiële middelen hebben maken eerder de keuze om bepaalde artikelen niet te publiceren, uit angst voor een hoge boete.

De media-autoriteit legt overigens niet alleen boetes op, maar kan uiteindelijk ook overgaan tot gevangenisstraf. In Hongarije kun je als journalist of als mediaorganisatie niet alleen een boete opgelegd krijgen, maar wordt het overtreden van de regels soms ook

berecht als een misdrijf. Een journalist kan in dat geval een gevangenisstraf opgelegd krijgen. Dit in tegenstelling tot landen als de Verenigde Staten of Nederland, waar hooguit een boete opgelegd kan worden.

“In the United States if I say something bad about you, or if I write something bad about you, you can sue me and we’ll go to court. And if the court agrees with you, then I have to pay you some money. In Hungary it’s also this way, but it’s also a criminal offense. So you can actually go to jail.” (Journalist online nieuwswebsite, 3.5)

Zelfcensuur beperkt volgens de journalisten de ontwikkeling van onderzoeksjournalistiek, omdat journalisten met name informatie over de regering niet tot op de bodem uitzoeken, uit angst voor eventuele maatregelen. Tegelijkertijd stellen zij dat online media een uitkomst bieden voor onderzoeksjournalistiek, omdat het voor de media-autoriteit moeilijker is om online mediaorganisaties boetes op te leggen. In gedrukte pers en televisiezenders in handen van de regering of oppositie, is onderzoeksjournalistiek volgens hen, onder andere om deze reden, nog beperkt.

Wanneer journalisten zichzelf beperkingen opleggen, heeft dit volgens de journalisten gevolgen voor de algehele sfeer binnen de journalistiek. Zij benadrukken dat zij niet zozeer bang zijn om bijvoorbeeld gevangen te worden genomen, maar eerder dat zij druk voelen vanuit de regering.

“Orbán heeft op een bepaald moment staan zwaaien met een lijst met namen van buitenlandse correspondenten die volgens hem Hongarije zwart maakten. En niet alleen buitenlandse correspondenten, maar ook Hongaren die in het buitenland op conferenties spraken en die Hongarije zwart maakten.”
(Respondent 4, correspondent gedrukt dagblad)

Samenvattend is er volgens de journalisten in Hongarije sprake van zelfcensuur, mede vanwege de media-autoriteit die boetes kan opleggen aan media die tegen de regels in gaan. Er bestaat de angst om beboet te worden. Zelfcensuur bepaalt mede het medialandschap, omdat niet alles gepubliceerd wordt en er daardoor een ander beeld ontstaat van de werkelijkheid. Ook is onderzoeksjournalistiek maar beperkt, omdat journalisten niet alles tot op de bodem uit durven te zoeken.

5.6 Conclusie

Hongarije is een land met een lange historie, die volgens de journalisten een belangrijke rol speelt bij de manier waarop zij vandaag de dag hun professie kunnen uitvoeren. In het verleden heeft Hongarije vooral veel verloren, dit heeft mede de hedendaagse cultuur in het land bepaald. De staat had het veelal voor het zeggen, waarbij er weinig ruimte was voor discussie. Tegenwoordig omschrijven de journalisten diverse kernwaarden die zij belangrijk vinden bij het uitvoeren van hun professie. Vooral het gebruik van bronnen, neutraliteit en onafhankelijkheid zijn van grote waarde. Toch benadrukken zij dat totale neutraliteit onmogelijk is en dat vooringenomenheid onontkoombaar is.

Sinds Orbán in 2010 is aangetreden, zien zij dat het medialandschap veranderd is. Vooral de rol van de politiek in de maatschappij, in het bedrijfsleven en in de media is versterkt. Voor de media gelden dat vanwege de mediaoorlog het medialandschap sterk is gepolariseerd. Er is vooral bij gedrukte pers en televisiezenders een tweekamp ontstaan: pro-regering en anti-regering. Online en social media zijn volgens de journalisten daarentegen wel vaker onafhankelijk. Tegelijkertijd maken ook politieke partijen gebruik van online en social media en zetten zij dit in als propagandamiddel. Een belangrijke bron van inkomsten voor Hongaarse media zijn staatsadvertenties. De journalisten ervaren dat deze staatsadvertenties vooral toebedeeld worden aan media die loyaal zijn aan de regering. Dit heeft grote gevolgen voor het voortbestaan van media die kritisch zijn tegenover de regering. De publieke media wordt tegelijkertijd steeds meer ingezet als propagandamiddel voor de regering. De media-autoriteit die media controleert in Hongarije is ook veranderd sinds Orbán aan de macht is. Zo is deze tegenwoordig volledig vertegenwoordigd door Fidesz.

Deze ontwikkelingen in het medialandschap hebben diverse gevolgen voor de journalistiek. De journalisten merken dat de toegang tot de regering steeds verder wordt bemoeilijkt. Overheidsstukken moet vaak middels een rechtszaak verkregen worden, daarnaast is Fidesz moeilijk toegankelijk voor vragen vanuit de pers. Een ander gevolg is dat journalisten vaker de journalistieke ethiek overschrijden. Vooral journalisten van media die niet loyaal zijn aan Fidesz kunnen de verleiding tot bepaalde deals vaak moeilijk weerstaan. Zij verkeren vaak in financiële problemen, mede veroorzaakt door de crisis, maar ook omdat zij geen of nauwelijks staatsadvertenties krijgen van de regering. De media-autoriteit heeft als gevolg op de journalistiek dat er vaker zelfcensuur plaatsvindt, omdat de angst bestaat beboet te worden. Journalisten besluiten artikelen over bepaalde onderwerpen niet te publiceren, uit angst voor de gevolgen. Dit betreuren de journalisten.

6 Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om een beeld te krijgen van de manier waarop Hongaarse journalisten het mediasysteem, ten tijde van het bewind van Viktor Orbán, ervaren. Het mediabeleid in Hongarije is al een langere tijd onder de aandacht. Zo hebben diverse commissies uitgesproken dat het medialandschap negatief is veranderd sinds Orbán is aangetreden (Freedom house, 2015; International Federation of Journalists, 2014, 16 december; WAN-IFRA, 2013; Kovács; 2014; Mong, Nagy, Polyák, Urbán & Uszkiewicz, 2015). Uit de theorie kwam naar voren dat Hongarije vandaag de dag niet direct toegewezen kan worden aan een mediamodel ontworpen door Hallin & Mancini (2004) en kon om die reden nog geen antwoord worden gegeven op de vraag waar het mediasystemen zich momenteel bevindt. Er zijn voor dit onderzoek interviews afgenomen met Hongaarse journalisten om een beter beeld te krijgen van het Hongaarse mediasysteem en om vooral de ervaringen die zij hebben te achterhalen. Daarnaast was de vraag hoe zij dit vertalen in het uitvoeren van hun professie en in hoeverre er mogelijk sprake is van censuur of zelfcensuur.

In dit hoofdstuk worden allereerst de belangrijkste bevindingen van het onderzoek gepresenteerd. Vervolgens wordt in de discussie de vertaalslag gemaakt naar het theoretisch kader. Uiteindelijk wordt aangegeven wat de beperkingen van het onderzoek zijn en worden er suggesties aangedragen voor eventueel vervolgonderzoek. De essentie van dit hoofdstuk is het beantwoorden van de volgende onderzoeksvraag:

Hoe wordt het Hongaarse mediasysteem ervaren door journalisten en hoe vertaalt dit zich in het uitvoeren van hun professie?

6.1 Resultaten

Volgens de journalisten is het mediabeleid in Hongarije slechts een onderdeel van een groter geheel. Het hele mediasysteem is voor hen bepalend voor de manier waarop zij hun professie kunnen uitoefenen. Volgens hen heeft de regering altijd een grote rol gespeeld in het Hongaarse mediasysteem. Sinds Orbán is aangetreden lijkt volgens het merendeel deze rol echter groter te zijn geworden en hebben er sindsdien diverse ontwikkelingen plaatsgevonden die van invloed zijn op de journalistiek in Hongarije.

Uit dit onderzoek blijkt dat de journalisten veelal nadruk leggen op de historie van Hongarije. Zij benadrukken bijvoorbeeld dat de keuze voor Orbán in 2010 niet een vreemde is geweest. Hongarije is ruim vijftig jaar bestuurd door de communisten uit de Sovjet-Unie. De staat bepaalde wat er gebeurde en er werd hard opgetreden tegen oppositie. De omwenteling naar de democratie in 1989 beloofde veel goeds, maar bracht volgens de

journalisten wederom ellende met zich mee. De socialisten die aan de macht kwamen zorgen voor chaos en brachten het land bijna tot een faillissement. Deze historie van continu verlies is volgens de journalisten bepalend voor de hedendaagse cultuur. Orbán beloofde een einde te maken aan de economische ellende die de socialisten hadden achtergelaten. De journalisten grijpen vaak terug naar het verleden om bepaalde keuzes te motiveren en om zo duidelijk te maken dat het begrijpen van deze context essentieel is om te kunnen begrijpen wat er vandaag de dag gebeurt in het Hongaarse medialandschap.

Dit neemt niet weg, dat de journalisten bepaalde ideeën hebben over hoe journalistiek hoort te zijn vormgegeven. Zij geven aan bepaalde kernwaarden belangrijk te vinden bij het uitvoeren van hun professie. Zij proberen zo onafhankelijk mogelijk verslag te doen van situaties. Onafhankelijk betekent volgens de journalisten onder andere dat je niet direct gelieerd bent aan een politieke partij en uit de naam van die partij verslag doet. Dit hangt nauw samen met de kernwaarde neutraliteit. Tegelijkertijd is totale neutraliteit in de journalistiek onmogelijk en is een journalist altijd vooringenomen. Een journalist houdt zich altijd aan bepaalde conventies door de opvoeding, ervaringen en ook door de cultuur en maatschappij waarin iemand is opgegroeid. Een manier om zo neutraal en onafhankelijk mogelijk te berichten, is door juist brongebruik en door daar altijd accuraat mee te zijn. Ook dienen bronnen wetenschappelijk onderbouwd te zijn en harde feiten te bevatten. Daarnaast is de functie van de journalist om de politiek te controleren en om altijd kritisch te zijn richting de politiek en de overheid.

De journalisten bespraken verschillende ontwikkelingen sinds Orbán is aangetreden die volgens hen veel hebben veranderd in Hongarije. Als overkoepelende verandering omschrijven zij dat de regering een prominentere rol heeft in het dagelijks leven. Belangrijke functionarissen zijn vervangen door mensen van Fidesz. Niet alleen op de ministeries, maar ook bijvoorbeeld directeuren van theaters moesten plaats maken voor directeuren die loyaal zijn aan Fidesz. Ook het juridische apparaat is volgens hen gedeeltelijk overgenomen door Fidesz. Daarnaast is ook in het bedrijfsleven de invloed van Fidesz groot. Subsidies worden toegewezen aan bedrijven die een hechte relatie hebben met de partij en ook aanbestedingen worden gewonnen door vrienden van Fidesz.

Niet alleen met de gehele maatschappij, ook met de media gaat Orbán opvallend om. Diverse maatregelen zorgen voor negatieve veranderingen binnen het medialandschap. Eén van de belangrijkste veranderingen, is de verdeling van de staatsadvertenties. Volgens de journalisten is dit direct van invloed op de diversiteit van het medialandschap. Staatsadvertenties zijn een belangrijke bron van inkomsten voor media en zij zijn hier dan ook afhankelijk van. De regering bepaalt aan wie deze advertenties worden toebedeeld. Sinds Orbán is aangetreden is het gebruikelijk dat loyale media beduidend meer staatsadvertenties krijgen dan Orbán-kritische media. Kritische media kunnen daardoor

nauwelijks nog voortbestaan, omdat er geen of nauwelijks inkomsten meer worden gegenereerd via staatsadvertenties. De regering bepaalt zo indirect welke media financieel sterk staan en welke media het moeilijk worden gemaakt om voort te bestaan. Daarnaast probeert Orbán door middel van de invoering van extra belastingen voor kritische en commerciële media grip te houden op de media. De journalisten beschrijven daarnaast dat er geen publieke media meer bestaan in Hongarije en dat de publieke omroep is veranderd in een staatsmedium, dat fungeert als propagandamiddel van Orbán.

Naast deze indirecte maatregelen waarbij de regering invloed uitoefent op de media, geldt als directe maatregel dat Hongarije beschikt over een media-autoriteit. De media-autoriteit controleert of media zich aan de regels houden. Binnen dit orgaan waren altijd meerdere politieke partijen vertegenwoordigd. Tegenwoordig is Fidesz nog de enige partij binnen het orgaan. De journalisten begrijpen enerzijds dat een dergelijk orgaan bestaat. De communisten en socialisten hebben met hun wanprestaties een litteken achtergelaten in de hedendaagse cultuur, waardoor tegenwoordig het vertrouwen in instanties als de media minimaal is. Het controleren van mediaorganisaties is daarom in eerste instantie niet vreemd, vanuit het Hongaarse perspectief. Anderzijds beschrijven de journalisten dat het orgaan ondemocratisch is, onder andere omdat binnen het orgaan alleen door Fidesz is vertegenwoordigd. Daarnaast heeft het de bevoegdheden om journalisten te bestraffen wanneer zij dit nodig vinden.

De veranderingen in het Hongaarse mediasysteem, hebben volgens de journalisten de nodige gevolgen voor het uitvoeren van hun professie. Allereerst is het voor hen moeilijk om aan juiste bronnen te komen en dan met name regeringsbronnen. De regering lijkt doelbewust informatie te willen onthouden van journalisten. Informatie van de regering die openbaar hoort te zijn moet vaak via een rechtszaak opgevraagd worden. Daarnaast stellen de journalisten dat het in hun branche steeds moeilijker wordt gemaakt om je te houden aan de normen. Nu vooral de gedrukte pers in financiële problemen verkeert, is het volgens hen steeds verleidelijker om bepaalde deals te sluiten met bijvoorbeeld het bedrijfsleven die kunnen worden gezien als omkoperij. Daarnaast wordt vanwege de financiële situatie steeds meer PR bedreven, in plaats van onafhankelijke journalistiek. Het laatste belangrijke gevolg voor de journalistiek is zelfcensuur. De media-autoriteit kent strenge regels en beboet media die zich niet aan deze regels houden. Dit leidt volgens de journalisten tot zelfcensuur. Journalisten durven vaak niet meer kritisch te berichten over de regering, uit angst voor de gevolgen. Deze variëren namelijk van een geldboete tot een gevangenisstraf. Zij vinden dit kwalijk en zijn van mening dat daardoor onderzoeksjournalistiek zich maar beperkt kan ontwikkelen. Al met al stellen zij dat de invloed van de regering op de media sterke vormen aanneemt. Het beïnvloedt de diversiteit van media negatief en leidt dus tot zelfcensuur bij journalisten.

6.2 Discussie

De mediasystemen van Europese landen zijn volgens Hallin & Mancini (2004) onder te verdelen in mediamodellen: het democratische model, het liberale model en het gepolariseerde model. Hongarije kon volgens deze theorie omschreven worden als gepolariseerd. Dit model kenmerkt zich door een beperkte ontwikkeling van de media-industrie en een lage circulatie van dagbladen, een hoge mate van politiek parallelisme, een beperkte professionalisering van de journalistiek en een sterke rol van de staat inclusief staatsinterventies. Daarnaast is volgens Hallin & Mancini (2004) de trend dat mediasystemen in Europa steeds meer naar het liberale model lijken te neigen, waarbij commercialisering een grote rol speelt. Jakubowicz & Sükösd (2008) stellen dat het te eenvoudig is om een land als Hongarije toe te wijzen aan het gepolariseerde model, vanwege haar communistische verleden, en zijn van mening dat Hongarije eerder ondergebracht kan worden in het postcommunistische model, een soort combinatie van het gepolariseerde model en het liberale model. Ook Hallin & Mancini (2011) stellen in later onderzoek dat diverse ontwikkelingen, zoals de opkomst van internet, onvoldoende zijn meegenomen in de vier pijlers van een mediasysteem, waardoor het twijfelachtig is of de initiële modellen vandaag de dag nog stand houden. Deze theorie deed vermoeden dat Hongarije eigenschappen heeft van meerdere modellen en daarom niet direct toegewezen kan worden aan één van de drie modellen.

De journalisten gaven een duidelijk beeld van de manier waarop het Hongaarse mediasysteem volgens hen tegenwoordig is vormgegeven. Het eerste kenmerk van mediasystemen is de ontwikkeling van de media-industrie. Volgens Hallin & Mancini (2004) gaat het niet alleen om de circulatie van dagbladen, maar ook om de kwaliteit ervan en de doelgroep waar het dagblad zich op focust. Jakubowicz (2004) stelde dat de ontwikkeling van de media-industrie in Hongarije na de invoering van de democratie een snelle groei doormaakte. Deze ontwikkeling lijkt vandaag de dag echter te stagneren. Allereerst benadrukken de journalisten dat de circulatie van vooral gedrukte pers afneemt, mede door de opkomst van online media. Daarnaast is het duidelijk merkbaar tot welke doelgroep dagbladen zich richten op basis van bijvoorbeeld politieke voorkeuren. De ontwikkeling van de media-industrie in Hongarije heeft daarom de meeste raakvlakken met dat van het gepolariseerde model. Oftewel een beperkte circulatie van dagbladen die vooral gericht zijn op een specifieke doelgroep.

Het tweede kenmerk van mediasystemen is politiek parallelisme: de mate waarin politiek en journalistiek gelieerd aan elkaar zijn (Hallin & Mancini, 2004). Intern pluralisme wil zeggen dat er diversiteit bestaat binnen één mediakanaal en er dus verschillende geluiden te horen zijn. Bij extern pluralisme vertegenwoordigt ieder mediakanaal een sociale- en/of

politieke groepering. Volgens Enyedi & Toká (2007) was er nadrukkelijk sprake van een hoge mate van politiek parallelisme in Hongarije, waarbij de media een verlengstuk waren van de politiek. De journalisten beamen dit en het is volgens hen duidelijk merkbaar welk (politieke) belang een dagblad dient en aan welke lezers het gericht is, oftewel extern pluralisme. Het merendeel van de media in Hongarije zijn een spreekbuis van politieke partijen. De regering heeft als spreekbuis vooral de publieke media, die daardoor ook wel omschreven worden als staatsmedia. De oppositie heeft op haar beurt ook weer haar eigen media. Neutralere media zijn volgens de journalisten in Hongarije vaak online media en commerciële media. Dit geeft aan dat er van media pluralisme weinig sprake is; de media berichten vanuit een bepaalde invalshoek en geven geen ruimte voor meerdere geluiden. Ook dit sluit aan op het gepolariseerde model.

De mate waarin de journalistiek is geprofessionaliseerd, wordt omschreven als het derde kenmerk (Hallin & Mancini, 2004). Aspecten als autonomie, professionele normen en publiek-georiënteerd zijn staan hierbij centraal. De journalistiek kan zich maar beperkt professionaliseren, als er druk wordt uitgeoefend vanuit de politiek. Dit wordt ook wel instrumentalisering genoemd. In Hongarije was er sprake van een tweedeling. Enerzijds kon de journalistiek omschreven worden als liberaal, waarbij vrijheid van meningsuiting een belangrijk onderdeel was. Anderzijds kon de journalistiek zich maar beperkt ontwikkelen, door de sterke invloed vanuit de politiek (Metyková & Císarová, 2009). De professionalisering van de journalistiek is tegenwoordig in principe hoog. De journalisten omschrijven bepaalde kernwaarden die zij essentieel vinden bij het uitvoeren van hun professe, die overeenkomen met de kernwaarden volgens Hallin & Mancini (2004). Tegelijkertijd ervaren de journalisten dat bij dagbladen en televisie in handen van de regering of oppositie, journalisten niet in staat zijn om te professionaliseren. Er is sprake van instrumentalisering, waarbij in dit geval politiek sterk gelieerd is aan de media. De benodigde kennis is bij de journalisten dus in principe aanwezig, zij zijn alleen niet of nauwelijks in staat om deze in de praktijk te brengen, vanwege de invloed van de politiek. Ook dit sluit gedeeltelijk aan op de kenmerken uit het gepolariseerde model.

Het vierde kenmerk is de mate en aard van staatsinterventie in mediasystemen (Hallin & Mancini, 2004). De invloed van de staat was altijd groot in Hongarije, waarbij staatsinterventies geregeld voorkwamen (Jakubowicz, 2004). Tegenwoordig heeft de staat, aangestuurd door Orbán, een enorme invloed op de maatschappij, het bedrijfsleven en ook op de media. De staat bezit veel eigendom in het Hongaarse medialandschap. Vooral bij de publieke media is deze invloed sterk aanwezig en kunnen de publieke media volgens de journalisten beter worden omschreven als staatsmedia. Daarnaast wordt beleid doelgericht ingezet om het commerciële media en media die kritisch zijn over de regering te

bemoeilijken. Ook de sterke invloed van de staat op de media in Hongarije komt overeen met de kenmerken van het gepolariseerde model.

Het Hongaarse mediasysteem lijkt daarom tegenwoordig terug te gaan naar het gepolariseerde model, zoals Hallin & Mancini (2004) in eerste instantie omschreven. De theorie deed vermoeden dat het Hongaarse mediasysteem tegenwoordig niet meer direct binnen een model te plaatsen is, maar toch lijkt het mediasysteem alle kenmerken van het gepolariseerde mediasysteem te bevatten. Ook ondanks de trend dat mediasystemen in het algemeen meer richting het liberale model neigen (Hallin & Mancini, 2004) en ondanks dat er discussie bestond over de mate waarin postcommunistische landen (zoals Hongarije) in het geheel wel toegewezen konden worden aan één van de drie modellen (Jakubowicz & Sükösd (2008). Neutrale media of onderzoeksjournalistiek is in Hongarije steeds meer terug te vinden in online media. Dit is dan ook een pijler die Hallin & Mancini (2011) later introduceerden en waar dus ook de journalisten veel aandacht aan besteden.

Persvrijheid is een voorwaarde van een democratie. Dit is afhankelijk van het politieke systeem in een land en de relatie tussen massamedia en de overheid (Harcup, 2015). Censuur wordt gezien als de schending van persvrijheid, waarbij spraak, publicaties en andere vormen van uitdrukkingen worden onderdrukt (Hallin & Mancini, 2004). In landen als Rusland of China is sprake van censuur en brengt dit de nodige beperkingen voor journalisten met zich mee. Zo zijn er strikte regels opgelegd waar journalisten zich aan moeten houden. Ook dienen zij als verlengstuk van de regering te berichten. Doen zij dit niet, dan kan dit ernstige gevolgen hebben, zoals gevangenschap (Federation of Journalists, 2013). Een indirecte invloed die de staat op media kan uitvoeren, is zelfcensuur. Uit angst voor de gevolgen, besluiten journalisten bepaalde (controversiële) onderwerpen niet te publiceren en handelen zij daarom in lijn met de staat (Lee & Chan, 2009).

De Hongaarse journalisten ervaren dat de invloed vanuit de regering, onder leiding van Orbán, op het dagelijks leven in Hongarije enorm is. Zo worden belangrijke functionarissen in uiteenlopende branches vervangen door mensen die loyaal zijn aan Fidesz. Ook in de media weet de regering druk uit te oefenen. De journalisten merken dat de media in handen zijn van slechts een klein aantal machthebbers, waaronder de regering. De regering oefent met name druk uit op kritische media, door het hen financieel te bemoeilijken. Zo worden staatsadvertenties, een belangrijke bron van inkomsten, nauwelijks toebedeeld aan kritische media. Ook de media-autoriteit, een orgaan dat media controleert, heeft veel macht. Deze is alleen vertegenwoordigd door Fidesz. Hoewel de journalisten dit niet persoonlijk hebben ervaren, geven zij wel een voorbeeld waarbij de regering journalisten persoonlijk aanviel, bijvoorbeeld door middel van het openbaar maken van namen van kritische journalisten.

Landen als China en Rusland hebben te maken met censuur. De staat treedt hardhandig op tegen media die volgens hen tegen de staat zijn, door hen uit te schakelen of door de journalisten te arresteren. Ook zijn er preventieve restricties waar journalisten in bijvoorbeeld China zich aan moeten houden, alvorens zij van plan zijn informatie te publiceren. Volgens the Federation of Journalists (2014) is er in China en Rusland sprake van censuur, corruptie en controle vanuit de staat. In Hongarije geldt echter dat er geen casussen bekend zijn waarbij de media-autoriteit hardhandig heeft opgetreden tegen journalisten. Ook zijn er geen directe voorbeelden waarbij media werden uitgeschakeld. Directe censuur, waarvan sprake is in China en Rusland, lijkt vooralsnog niet voor te komen in Hongarije. Wel oefent de regering indirect invloed uit op het medialandschap, waardoor journalisten voorzichtig handelen, uit angst om hun baan te verliezen of om niet meer geaccepteerd te worden binnen de maatschappij en is er dus sprake van zelfcensuur.

6.3 Beperkingen en vervolgonderzoek

De belangrijkste beperking van dit onderzoek is de diversiteit van de journalisten. Het bleek namelijk zeer lastig te zijn om journalisten te kunnen spreken van media die in handen zijn van de regering. Zij waren vaak niet bereid om mee te werken of gaven überhaupt geen reactie. Er zijn voornamelijk journalisten gesproken van oppositiemedia en van media die losstaan van de regering of oppositie. Zij bleken vrijwel allemaal kritisch te zijn over de regering. Er is met één journalist gesproken die aangaf vrij loyaal te zijn aan Fidesz. Deze bleek ook andere ideeën te hebben over bijvoorbeeld de kernwaarden van journalistiek. De resultaten van dit onderzoek verschillen mogelijk, wanneer er meer journalisten waren geïnterviewd van bijvoorbeeld de staatsmedia. Zij hebben mogelijk een geheel andere kijk op de situatie. Vervolgonderzoek kan zich mogelijk meer focussen op het achterhalen van ervaringen van journalisten die werkzaam zijn bij staatsmedia. Er kan vervolgens een vergelijking gemaakt worden tussen enerzijds kritische journalisten en anderzijds journalisten loyaal aan de regering.

In eventueel vervolgonderzoek kan daarnaast geanalyseerd worden hoe de ontwikkeling van het mediasysteem in andere postcommunistische landen is verlopen. Zoals in dit onderzoek aangegeven, is het van belang om de historische context te begrijpen. Andere postcommunistische landen delen gedeeltelijk deze context, of in ieder geval het communistische verleden. Het is om die reden interessant om te onderzoeken of de ontwikkeling van mediasystemen in andere postcommunistische landen overeenkomsten heeft met het mediasysteem in Hongarije, of dat het wellicht juist verschilt. Er kan bekeken worden in hoeverre de Hongaarse casus uniek is en waarom er in dat geval in de andere landen geen sprake is van bijvoorbeeld zelfcensuur.

Literatuurlijst

- Alföldy, G. (2006). *Hongarije 1956*. Amsterdam: Mets & Schilt.
- Azhgikhina, N. (2007). The struggle for press freedom in Russia: Reflections of a Russian journalist. *Europe-Asia Studies*, 59 (8), 1245-1262. doi: 10.1080/09668130701655135
- Ballendux-Bogyay, M. (1998). *Hongaars-Nederlandse bespiegelingen: Overbruggen van een culturele kloof bij sociale en zakelijke contacten*. Utrecht: LEMMA.
- Becker, J. (2004). Lessons from Russia: A Neo-Authoritarian media system. *European Journal of Communication*, 19(2), 139-163. doi:10.1177/0267323104042908
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers..
- Covert, A. (2012, 17 januari). EU start procedure tegen Hongarije. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/01/17/eu-start-procedure-tegen-hongarije/>
- Covert, A. (2014, 6 april). Partij premier Orbán claimt overwinning verkiezingen Hongarije. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op <http://www.nrc.nl/nieuws/2014/04/06/exitpolls-parlementsverkiezingen-hongarije-partij-viktor-orban-aan-kop/>
- De Burgh, H. (2010). The journalist in China: looking to the past for inspiration. *Media History*, 9 (3), 195-207. doi: 10.1080/1368880032000151923
- De Haan, Y., & Bardoel, J. (2011). From trust to accountability: Negotiating media performance in the Netherlands, 1987-2007. *European Journal of Communication*, 26 (3), 230-246. doi: 10.1177/0267323111413113
- Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6 (4), 442-464. doi: 10.1177/1464884905056815
- Deuze, M. (2008). The professional identity of journalists in the context of convergence culture, *Observatorio (OBS*)*, 2 (4), 103-117.
- Ekiert, G., & Kubik, J. (1998). Contentious politics in new democracies: East Germany, Hungary, Poland, and Slovakia. *Journal of World Politics*, 50 (4), 547-581. doi: <http://dx.doi.org/10.1017/S004388710000736X>
- Enyedi, Z., & Tóka, G. (2007). The only game in town: Party politics in Hungary. *Party Politics in New Democracies*, 147-178.
- European Union (2000). *Charter of fundamental rights of the European Union*. (Official Journal of the European Communities 2000/C 364/01). Geraadpleegd op http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
- Färdigh, M.A. (2010). Comparing media systems in Europe: Identifying comparable country-level dimensions of media systems. *QoG Working Paper Series*, 2, 2-52.
- Fortunati, L., Sarrica, M., O'Sullivan, J., Balcytiene, A., Harro-Loit, H., Macgregor, P., Roussou, N., Salaverría, R., & De Luca, F. (2009). The influence of the Internet on European journalism. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14 (4), 928-963. doi: 10.1111/j.1083-6101.2009.01476.x
- Fowler, B. (2007). Concentrated orange: Fidesz and the remaking of the Hungarian centre-right, 1994-

2002. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 20 (3), 80-114. doi: 10.1080/1352327042000260814
- Franklin, B., Hamer, M., Hanna, M., Kinsey, M., & Richardson, J.E. (2005). *Key concepts in journalism studies*. London: SAGE Publications Ltd.
- Freedom House (2015a). China/Hungary/The Netherlands (FH, 13-04-2015). Geraadpleegd op <https://freedomhouse.org/country/china#.VXfoEygWFyY>
- Freedom House (2015b). Hungary: 5-Year Decline in Press Freedom. (FH, 24-03-2015). Geraadpleegd op <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/hungary#.VXAfHCgWFyZ>
- Gilbert, N. (2008) *Researching social life* (3e druk). London: SAGE Publications Ltd.
- Glaser, B.G., & Strauss, A.L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. London: Weidenfeld and Nicholson.
- Gulyás, Á. (2000). *The development of the tabloid press in Hungary*. USA: Rowman & Littlefield Publishers INC
- Hajer, M. (2006). The living institutions of the EU: Analysing governance as performance. *Perspectives on European politics and society*, 7 (1), 41-55. doi: 10.1080/15705850600839546
- Hallin, D.C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems*. University Press: Cambridge.
- Hallin, D.C., & Mancini, P. (2011). *Comparing media systems beyond the Western World*. University Press: Cambridge.
- Harcup, T. (2015). *Journalism: principles & practice* (3^e druk) Los Angeles: Sage Publications Ltd.
- Hongarije Vandaag (2014, 15 december). Demonstraties aan de lopende band in Hongarije. (HV, 10-02-2015) Geraadpleegd op <https://www.hongarijevandaag.nl/portal2/index.php/politiek>
- Hunin, J. (2014, 19 november). De geest is uit de fles in Hongarije. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op <http://www.volkskrant.nl/buitenland/de-geest-is-uit-de-fles-in-hongarije~a3793298/>
- International Federation of Journalists (2013). Media under attack: Balkans and former Soviet Union press freedom review. (IFJ, 16-04-2015). Geraadpleegd op http://www.ifj.org/fileadmin/images/Europe/IFJ_EasternEuropeanReport_Spreads_26414.pdf
- International Federation of Journalists (2014). China's media war: Censorship, corruption & control. (IFJ Asia Pacific, 16-04-2015) Geraadpleegd op http://www.ifj.org/uploads/media/Press_Freedom_in_China_2014_English_Web.pdf
- International Federation of Journalists (2014, 16 december). Human rights commissioner's report critical of Hungary's media freedom. (IFJ, 20-03-2015). Geraadpleegd op
- Jakubowicz, K. (1998). Normative models of media and journalism and broadcasting regulation in Central and Eastern Europe. *International Journal of Communications Law and Policy*, 2, 1-31.
- Jakubowicz, K. (2004). Ideas in our heads: Introduction of PSB as part of media system change in Central and Eastern Europe. *European Journal of Communication*, 19 (1), 53-74. doi: 10.1177/0267323104040694

- Jakubowicz, K. & Sükösd, M. (2008). *Finding the right place on the map: Central and Eastern European media change in a global perspective*. Bristol: Intellect Books.
- Jansen, S.C., & Martin, B. (2004). Exposing and opposing censorship: Backfire dynamics in freedom-of-speech struggles. *Pacific Journalism Review*, 10 (1), 29-45.
- Kenny, T., & Gross, P. (2008). Journalism in Central Asia: A victim of politics, economics, and widespread self-censorship. *The International Journal of Press/Politics*, 13 (4), 515-525. doi: 10.1177/1940161208324644
- Kester, B. (2010). The art of balancing foreign correspondence in non-democratic countries: The Russian case. *International Communication Gazette*, 72 (1), 51-69. doi: 10.1177/174804850350338
- Körösényi, A. (1999). *Government and politics in Hungary*. New York: Central European University Press.
- Kovács, B.A. (2014). Hungary. (FH, 12-04-2015). Geraadpleegd op https://freedomhouse.org/sites/default/files/NIT14_Hungary_final.pdf
- Lee, F.L., & Chan, J. (2009). Organizational production of self-censorship in the Hong Kong media. *The International Journal of Press/Politics*, 14 (1), 112-133. doi: 10.1177/1940161208326598
- Lijphart, A. (2008). *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek*. Amsterdam: University Press
- Marác, L. (2013). Rebelle aan de Donau: Gespannen verhoudingen tussen Hongarije en de Europese Unie. *Internationale Spectator*, 67, 55-61.
- McQuail, D. (1992). *Media performance: Mass communication and the public interest*. London: SAGE Publications.
- Metyková, M., & Císarová, L.W. (2009). Changing journalistic practices in Eastern Europe: The cases of the Czech Republic, Hungary and Slovakia. *Journalism*, 10 (5), 719-736. doi: 10.1177/1464884909106541
- Molnár, M. (2001). *A concise history of Hungary*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Mong, A., Nagy, K., Polyák, G., Urbán, A., & Uszkiewicz, E. (2015). Gasping for air: Soft censorship in the Hungarian media in 2014. *Mérték Media Monitor*. Geraadpleegd op http://mertek.eu/sites/default/files/reports/gasping_for_air.pdf
- O'Neill, D., & O'Connor, C. (2008). The passive journalist: How sources dominate local news. *Journalism Practice*, 2 (3), 487-500. doi: 10.1080/17512780802281248
- Press Reference (n.d.). Hungary. (PR, 3-3-2015). Geraadpleegd op <http://www.pressreference.com/Gu-Ku/Hungary.html>
- Rosen, S. (2010). Is the internet a positive force in the development of civil society, a public sphere, and democratization in China? *International Journal of Communication*, 4 (8), 509-516.
- Sadée, T. (2014, 30 oktober). De Hongaarse kwestie. *VPRO*. Geraadpleegd op <http://www.vpro.nl/buitenland/nieuws/2014/10/de-hongaarse-kwestie.html>
- Van Cuilenburg, J., & McQuail, D. (2003). Media policy paradigm shifts: Towards a new

- communications policy paradigm. *European Journal of Communication*, 18 (2), 181-207. doi: 10.1177/0267323103018002002
- Van der Kloor, R. (2011, 6 januari). Hongaarse premier: Mediawet aanpassen als EU dat wil. *Elsevier*. Geraadpleegd op <http://www.elsevier.nl/Europese-Unie/nieuws/2011/1/Hongaarse-premier-Mediawet-aanpassen-als-EU-dat-wil-ELSEVIER285812W/>
- WAN-IFRA (2013). Capturing them softly: Soft censorship and state capture in Hungarian media. (WI, 16-05-2015). Geraadpleegd op http://mertek.eu/sites/default/files/reports/soft_censorship_angol.pdf
- Weaver, D.H., & Willnat, L. (2002). *The global journalist in the 21st century*. New York: Routledge
- Weiss, H. (2003). A cross-national comparison of nationalism in Austria, the Czech and Slovak Republics, Hungary and Poland. *International Society of Political Psychology*, 24 (2), 377-401. doi: 10.1111/0162-895X.00332
- White, S., & Oates, S. (2003). Politics and the media in Postcommunist Russia. *Politics*, 23 (1), 31-37. doi: 10.1111/1467-9256.00177
- World Press Freedom Index (2014). Index 2014. (WPFI, 10-03-2015). Geraadpleegd op: <http://rsf.org/index2014/en-index2014.php>
- Yuezhi, Z. (2000). Watchdogs on party leashes? Contexts and implications of investigative journalism in post-Deng China. *Journalism Studies*, 1 (4), 577-597. doi:10.1080/146167000441312
- Zhang, S.I. (2009). What's wrong with Chinese journalists? Addressing journalistic ethics in China through a case study of the Beijing Youth Daily. *Journal of Mass Media Ethics*, 24, 173-188. doi: 10.1080/08900520902885301